

Regeringens proposition

1979/80: 111

om ersättning vid viltskador m. m.:

beslutad den 28 februari 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ANDERS DAHLGREN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att nya grunder för ersättning vid viltskador skall tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1980. Enligt dessa skall ersättning kunna erhållas på i huvudsak likartade grunder för skada av älg, kronvilt och dovvilt¹ i jordbruksföretag och i trädgårdsföretag. Ersättningen kommer i regel att utgå ur älgskadefonderna som kommer att tillföras medel i form av fällavgifter för samtliga de tre nämnda djurarterna. För skador av annat vilt skall ersättning kunna utgå efter prövning i varje särskilt fall av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Ersättning för skador av björn, varg, järv, lo eller örn på tamdjur skall dock lämnas enligt samma grunder som hittills.

Den nu gällande övre arealgränsen på 60 ha odlad mark eller 200 ha annan mark för ersättning vid viltskada i jordbruksföretag avskaffas. I stället införs en allmän självrisk som görs beroende av företagets storlek och som reducerar ersättningen för skada. För skador i jordbruksföretag med obetydlig areal och mindre trädgårdsföretag skall ingen ersättning kunna utgå.

Förslaget föranleder vissa ändringar i lagen (1938: 274) om rätt till jakt.

¹ De tidigare benämningarna kronhjort och dovhjort har i propositionstexten genomgående ersatts med de i viltvårdssammanhang använda benämningarna kronvilt och dovvilt.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt

Härigenom föreskrivs att 26 § 3 mom. och 26 a § lagen (1938: 274) om rätt till jakt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Av influtna jaktvårdsavgifter skall bildas en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter regeringens bestämmande *användes till främjande av* jaktvården inom riket. För sådant ändamål skola ock användas de övriga medel som enligt vad där- om må vara särskilt stadgat skola tillföras nämnda fond.

*Föreslagen lydelse*26 §¹
3 mom.

Av influtna jaktvårdsavgifter skall bildas en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter regeringens bestämmande *skall användas för att främja* jaktvården inom riket *och för andra ändamål som har samband med jaktvården*. För sådana ändamål *skall också* användas de övriga medel som enligt *särskilda föreskrifter* skall tillföras *fonden*.

26 a §

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om fridlysning, jakt- tider och jaktmedel samt de före- skrifter i övrigt som *behövas* för att jakt och viltskydd skall kunna bedrivas på ett sätt som tillgodoser såväl allmänna som enskilda intres- sen. Regeringen bemyndigas också att besluta föreskrifter om avgifter för älg *eller kronhjort* som *fälles*.

Regeringen eller *den* myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om fridlys- ning, jakttider och jaktmedel samt de föreskrifter i övrigt som *behövs* för att jakt och viltskydd skall kun- na bedrivas på ett sätt som tillgo- doser såväl allmänna som enskilda intressen. Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestäm- mer* bemyndigas också att besluta föreskrifter om avgifter för älg, *kronvilt eller dovvilt* som *fälls*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

¹ Senaste lydelse 1974: 1069.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-02-28

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Mogård, Dahlgren, Asling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Dahlgren

Proposition om ersättning vid viltskador m. m.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 24 mars 1977 tillsatte jordbruksministern en beredning¹ (Jo 1977: 04) med uppdrag att se över vissa jakt- och viltvårdsfrågor och utsåg även en särskild referensgrupp till beredningen.

Beredningen som antog namnet jakt- och viltvårdsberedningen har i augusti 1979 avlämnat delbetänkandet (SOU 1979: 52) Viltskador. Till protokollet i detta ärende bör fogas beredningens sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1* och det lagförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*. Beträffande nuvarande förhållanden samt beredningens närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av kammarrätten i Sundsvall, kammarkollegiet, riksrevisionsverket, naturhistoriska riksmuseet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, domänverket, länsstyrelsernas organisationsnämnd, styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet, samtliga länsstyrelser, Svenska kommunförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Trädgårdsnäringens riksförbund, Sveriges jordägareförbund, Föreningen Sveriges jordbruksarrendatorer, Svenska jägareförbundet, Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare, Svenska samernas riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund, Svenska ostkustfiskarens central-

¹ Departementsrådet Sören Ekström, byråchefen Jan-Olof Pettersson och riks jaktvårdskonsulenten Bo Thelander. Sedermera har beredningen ombildats och bl. a. fått en parlamentarisk sammansättning. Betänkandet Viltskador har dock avlämnats av beredningen i dess tidigare sammansättning.

förbund, Svenska västkustfiskarnas centralförbund och Sveriges ornitologiska förening.

Flera länsstyrelser har bilagt yttranden av olika länsorgan. Även andra remissinstanser har överlämnat av dem inhämtade yttranden.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänna utgångspunkter

Skador orsakade av vilda djur har de senaste åren tenderat att öka. Vissa viltstammar, främst klövvilt, har på flera håll i landet blivit väl stora i förhållande till de betesmöjligheter som erbjuds i skog och mark. Djuren söker sig under vissa perioder av året till odlad mark eller skogsplanteringar och orsakar i många fall avsevärd skada. Tidigare utrotade eller hart tillbakaträngda viltarter uppträder åter i ökande antal i den svenska naturen och skapar friktioner med olika näringar. Jag tänker här bl. a. på bäver och vildsvin vilkas förekomst i den svenska faunan nu är föremål för en livlig diskussion. Ersättningskrav mot det allmänna för skador förorsakade av dessa viltarter har redan framställts vid flera tillfällen.

För skador av vissa viltarter kan ersättning lämnas enligt särskilda författningar. Så finns f. n. regler om ersättning för viss skadegörelse av älg, kronvilt och vissa rovdjur. Därutöver har regeringen möjlighet att, från fall till fall efter särskild ansökan, bevilja ersättning ur jaktvårdsfonden. Regeringens hittillsvarande praxis har dock varit restriktiv. Bidrag till förebyggande av älgskador kan efter beslut av länsstyrelserna lämnas ur älgskadefonderna.

De nu gällande reglerna om ersättning för viltskador har utsatts för kritik. Såvitt gäller ersättning för skada av älg har missnöje uttalats över att reglerna i allmänhet inte medger ersättning i de fall jordbruksföretagen omfattar mer än 60 ha odlad jord eller 200 ha annan mark. Kritik har även riktats mot tillämpningen av reglerna. Så har t. ex. de nu gällande kraven på att rimliga skadeförebyggande åtgärder skall ha vidtagits tolkats mycket strängt av vissa länsstyrelser medan andra regelmässigt inte tycks ha ställt några särskilda krav härvidlag. Den nuvarande tillämpningen av reglerna i flera län har inte stimulerat de skadelidande till att vidta skadeförebyggande åtgärder. En för alla län mer enhetlig tillämpning har efterlysts. Reglerna har vidare medfört en viss omfördelning av älgavgifterna mellan länen och önskemål har därför framförts om en ändring av älgskadefondernas konstruktion.

Beträffande den icke författningsreglerade möjligheten till ersättning vid skada av vissa viltarter har avsaknaden av fasta regler ingett de drabbade viss osäkerhet om möjligheterna att erhålla ersättning.

Det av beredningen nu framlagda förslaget till nya ersättningsgrunder är, enligt min uppfattning, väl ägnat att leda till förbättringar i de hänseenden där den nuvarande ordningen utsatts för kritik. Jag är dock inte beredd att i samtliga delar tillstyrka beredningens förslag. Jag återkommer härtill i det följande.

I likhet med remissinstanserna kan jag ansluta mig till beredningens grundläggande, principiella inställning att var och en är skyldig att tala ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomsten av vilt. Jag delar också uppfattningen att vi i vårt land med våra förhållandevis stora markområden och i vissa avseenden unika natur bör kunna hålla oss med en art- och individrik fauna. Den ökade uppmärksamhet som under senare år ägnats det känsliga ekologiska systemet innefattar självfallet också faunan. Vi har ett ansvar både internationellt och inför kommande generationer att vårda och värna om våra vilda djur. Detta gäller även de arter som inte ger något ekonomiskt utbyte. Våra svenska djurarter har, oavsett den negativa inverkan de i vissa fall kan ha på olika näringar, ett självklart existensberättigande. Den svenska faunan har också stor betydelse från rekreationssynpunkt. Den skapar inte bara jakttillfällen utan är en naturtillgång som kommer fler människor än jägarna till del.

Som naturtillgång har viltstammarna vidare ett stort ekonomiskt värde genom produktion av kött, pälsverk etc. Älgjakten, som berör omkring 200 000 jägare, tillförde år 1979 samhället över 15 milj. kg kött. Detta motsvarar ett värde av omkring 200 milj. kr.

Det synsätt jag nu har redovisat bör vara vägledande när viltskadeproblemen diskuteras. En grundläggande princip bör därför vara, som beredningen och remissinstanserna anför, att respekten för naturen och dess givna regler också bör prägla synen på konflikter mellan olika mänskliga aktiviteter och viltet.

Enligt min uppfattning kan man emellertid inte kräva en alltför hög grad av tålighet av dem som drabbas av skador. Stora insatser måste därför, som beredningen framhållit, också göras för att förebygga skador. Detta kan ske på olika sätt. Således finns det vissa möjligheter att redan i samhällsplaneringen söka förhindra viltskador. De olika näringarna har också vissa förutsättningar att i sin planering vidta åtgärder som minskar eller förhindrar viltskador. Såväl genom produktionsplanering som genom andra åtgärder är det möjligt att ta större hänsyn till risken för viltskador. Även mekaniska hinder, skrämseleordningar m. m. kan komma till användning. Beredningen har i detta sammanhang pekat på det ansvar bl. a. jord- och skogsbrukets organisationer har. Genom en bättre information till näringsutövarna kan kunskaperna ökas. Även jägarnas organisationer har här enligt min mening en stor uppgift.

Som lämpliga förebyggande åtgärder vill jag vidare peka på de möjligheter som finns att begränsa skadegörelsens omfattning genom sedvanlig jakt i fråga om de arter som förekommer i jaktbara stammar. I särskilt besvä-

rande situationer kan även tillstånd till särskild jakt, exempelvis efter älg, medges enligt bestämmelser i jaktlagstiftningen. I detta sammanhang kan jag nämna att när det gäller licensjakt efter älg motsvarar den faktiska avskjutningen i landet omkring 80 % av licenstilldelningen. Det är visserligen ofrånkomligt att en viss övertilldelning måste finnas men det är samtidigt önskvärt att en bättre överensstämmelse mellan eftersträvad och faktisk avskjutning kommer till stånd. Det kan finnas anledning att överväga om det finns skäl att ställa större krav på jakträttsinnehavaren för att licenstilldelade djur verkligen fälls. Jag kommer att ägna dessa frågor särskild uppmärksamhet vid utvärderingen av erfarenheterna från försöksverksamheten med samordnad älgjakt efter 1981 års jakt.

Beredningen har ytterligare, som en form av skadeförebyggande åtgärd, förordat förlängning av licenstiden vid jakt efter älg. Förslaget syftar till att den planerade avskjutningen skall uppnås. Jag är dock inte beredd att nu ta ställning i denna fråga. Också denna fråga bör anstå i avvaktan på utvärderingen av erfarenheterna av den samordnade älgjakten.

Även i samband med att beredningen lämnar förslag beträffande åtgärder mot viltolyckor i trafiken, vilket beräknas ske under år 1980, kan de problem som har samband med älgstammens storlek bli aktuella.

2.2 Ersättningssystemets utformning

2.2.1 Skador förorsakade av älg, kronvilt och dovvilt i jordbruks- och trädgårdsföretag

I de fall förebyggande åtgärder inte är tillräckliga kan det enligt beredningen bli aktuellt att kompensera den skadelidande med ekonomisk ersättning för inträffade skador. Beredningen föreslår att i huvudsak enhetliga ersättningsregler därvid skall gälla för skada på gröda av älg, kronvilt och dovvilt.

Mot förslaget om införande av enhetliga ersättningsregler för dessa arter har vissa remissinstanser, bl. a. statens naturvårdsverk, gett uttryck för tveksamhet. Naturvårdsverket har bl. a. pekat på att kronvilt och dovvilt har en ojämn spridning i landet och att de berörda länsstyrelserna inte ensamma kan bära kostnaderna för skadegörelsen på grödan.

För egen del kan jag inte dela denna tveksamhet. I likhet med huvuddelen av remissinstanserna anser jag att ett gemensamt ersättningssystem har betydande fördelar. Så torde det vara avsevärt enklare för de tillämpande myndigheterna att ha enhetliga regler för de tre viltarterna. Där dessa förekommer gemensamt och skadorna är av samma slag innebär det således praktiska fördelar att inte behöva göra en prövning av vilken viltart som orsakat skadan i det enskilda fallet. De av naturvårdsverket påtalade svårigheterna för vissa länsstyrelser att själva, via länets älgskadefond, bära ersättningsanspråken kan tills vidare lösas på samma sätt som nu sker vid medelsbrist i någon av de regionala fonderna, nämligen via älgskadefonderna.

regleringsfonden. För skador som orsakats av kronvilt på gröda inom kronhjortsreservatet i Skåne utgår f. n. ersättning ur anslaget H 16. Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m. Jag avser att föreslå regeringen att de båda berörda länens älgskadefonder ur detta anslag tillförs medel som motsvarar den ersättning som utgår för ifrågakvarande skador.

Beredningen föreslår att de nu gällande övre arealgränserna för ersättning för viltskada i jordbruksföretag avskaffas. Vidare föreslår beredningen att ersättning inte skall utgå för skada i jordbruksföretag som omfattar mindre än 2 ha åker. För skada i trädgårdsföretag skall ersättning inte utgå om företaget omfattar mindre areal än 200 m² under glas eller plast eller för odling på frilandsareal under 2 500 m². Jag finner förslaget om att införa regler om vissa minimiarealer välbetänkt. Förslaget har heller inte föranlett några avgörande invändningar från remissinstanserna. Det ankommer på regeringen att fastställa de minimiarealer som bör gälla. För riksdagens kännedom vill jag nämna att jag finner de av beredningen föreslagna gränserna väl avvägda. Dessa bör därför tills vidare kunna tillämpas. Jag kan också tillstyrka att de nu gällande arealgränserna om 60 resp. 200 ha avskaffas.

Av såväl praktiska som principiella skäl är det rimligt att en självrisk tillämpas då ersättning för viltskador fastställs. Det är också uppenbart att den nuvarande självrisknivån, som sedan mycket lång tid är 200 kr., inte är rimlig. Jag delar beredningens uppfattning att den allmänna självrisken i fortsättningen bör vara beroende av företagets storlek. Det ankommer på regeringen att fastställa nivån på denna självrisk. För riksdagens kännedom vill jag meddela att jag kommer att föreslå regeringen att självrisken skall utformas i huvudsaklig överensstämmelse med beredningens förslag. Det innebär att självrisken för jordbruksföretag skall beräknas i procent av ett skördevärde för företaget. Skördevärdet skall beräknas som produkten av företagets totala areal och medelvärdet av de inom lantbruksstatistiken för området i fråga framtagna normskördevärdena för havre och korn. En på sådant sätt utformad självrisk torde utan svårigheter kunna uträknas och vara lätt tillgänglig för dem som drabbas av skador. För trädgårdsföretag anser jag, i betraktande av de särskilda förhållanden som råder där, att den allmänna självrisken bör fastställas till ett visst kronförlöpp per ha.

Den av beredningen föreslagna storleken på de allmänna självriskerna i jordbruks- och trädgårdsföretag, 2 % av ett för jordbruksföretagets åkerareal beräknat skördevärde resp. 250 kr. för varje hektar trädgårdsodling, bör kunna utgöra lämpliga riktvärden för regeringens slutliga ställningstagande.

Beredningen har strävat efter ett ersättningssystem som skulle stimulera lantbrukarna och trädgårdsodlarna att vidta olika förebyggande åtgärder. För att undvika ett val av alltför skadekänsliga grödor föreslår beredningen därför en särskild självrisk. Förslaget innebär att vid skada på sadana grödor skall tillämpas en större självrisk än annars. Även om denna strä-

van att styra grödvalet till för viltet mindre attraktiva grödor är vällovlig och även har fått visst stöd av remissinstanserna. torde möjligheten att åstadkomma några avgörande förändringar i detta avseende vara klart mindre än beredningen förutsatt. Jag kan därför inte biträda förslaget till en särskild självrisk utan förordar att endast den allmänna självrisken skall belasta lantbrukarna och trädgårdsodlarna.

Vid provningen av ersättning för skador av älg, kronvilt och dovvilt bör däremot, enligt min mening, beaktas om den skadelidande genom egna åtgärder har medverkat till skadans uppkomst eller har underlåtit att vidta rimliga förebyggande åtgärder. Denna princip galler redan i dag och kan i vissa situationer vara ett medel att styra grödvalet i de fall detta är möjligt. Mot bakgrund av att jag inte kunnat tillstyrka införandet av en särskild självrisk anser jag att denna princip skall tillämpas även i fortsättningen.

Den ersättning som utgår enligt det nuvarande skördeskadestycket beräknas utifrån en för varje företag objektivt bestämd skörd. Skyddet är ett katastrofskydd och har därför hög självrisk. På grund härav anser jag inte att eventuell ersättning genom skördeskadestycket skall beaktas vid beräkning av ersättning för skada av älg, kronvilt och dovvilt.

Enligt beredningens förslag bör ersättningarna för skada av älg, kronvilt och dovvilt finansieras med avgifter för djur av dessa arter som fällt. F. n. tas dock inte avgift ut för dovvilt, varför beredningens förslag medför att 26 a § jaktlagen (1938: 274), som bl. a. innehåller bestämmelser om fällavgifter för älg och kronvilt, måste ändras. Enligt beredningen bör den myndighet som regeringen bemyndigar ha rätt att meddela närmare föreskrifter om dessa avgifter. Ett bemyndigande av denna innebörd föreslås samtidigt intaget i paragrafen. Vidare föreslås att 26 § 3 mom. förtydligas så att det klart framgår att medel ur jaktvårdsfonden också kan användas till åtgärder som indirekt främjar jaktvården. De föreslagna lagändringarna har lämnats utan erinran av remissinstanserna och även jag kan tillstyrka ändringarna med vissa redaktionella jämkningar.

Med hänsyn till att de föreslagna lagändringarna är okomplicerade och av redaktionell natur är det enligt min mening inte motiverat att inhämta lagrådets yttrande.

Beredningen har övervägt möjligheterna att inom ramen för de föreslagna ersättningsreglerna ta särskild hänsyn till jordbruksarrendatorerna. Upphävandet av de övre arealgränserna är enligt min uppfattning ett sätt att åstadkomma en förbättring för vissa arrendatorer. Även i övrigt bör problemen för arrendatorerna bli mindre efter införandet av de nya ersättningsgrunderna. Beredningen har för sin del inte funnit någon lösning som inte samtidigt skapar omotiverade och orättvisa skillnader mellan arrendegårdar och de fastigheter som ägaren själv brukar. Olika ersättningsbestämmelser för dessa kategorier skulle komplicera ersättningssystemet och kanske t. o. m. i vissa fall inbjuda till skentransaktioner. Frågan om särskild kompensation för viltskador bör enligt beredningen i stället lösas av avtalsva-

gen mellan markägare och arrendator. Påtagligt ökade viltskador torde också i vissa fall kunna utgöra grund för en omprövning av arrendevillkoren i ett gällande arrendeavtal enligt 9 kap. 9 § JB och 36 § lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen).

Jag kan för min del ansluta mig till beredningens uppfattning i denna fråga. Jag finner således inte skäl att föreslå några särregler när det gäller skadeersättning till jordbruksarrendatorer.

2.2.2 Skador förorsakade av älg, kronvilt och dovvilt på skog

Skador på skog av älg, kronvilt och dovvilt är enligt beredningen omfattande och tenderar att öka. Dessa består främst i betesskador och nedbrytning av ungskog. Dessutom förekommer barknag på äldre träd samt fejningsskador. Skadorna resulterar i långsammare tillväxt, minskat utbyte och kvalitetsnedsättning på virket. I undantagsfall kan skadorna i plant- eller ungskogsbestånd bli så omfattande att det blir nödvändigt att göra en röjning och nyplantering. Vissa betesskador kan också uppstå i fröplantager.

Vid sina överväganden av frågan framhåller beredningen att skogslandskapet är älgens naturliga miljö och att den är huvudsaklig uppehållsplats även för kron- och dovvilt. Den skada älg, kronvilt och dovvilt orsakar på plantskog påverkar främst utbytet vid slutavverkningen om 50–100 år. Hur mycket betesskadorna faktiskt påverkar den slutliga avkastningen är vid tidpunkten för skadan mycket svårt, kanske rent av omöjligt, att beräkna.

Beredningen framhåller vidare att de skogsägare, som också är jakträttsinnehavare, genom åtgärder i skogsbruket och insatser riktade bl. a. mot älgstammen kan påverka betesskadornas omfattning. Älgen är normalt tämligen lokaltrogen och genom jakt kan man i viss utsträckning eliminera de skadegörande djuren. En omständighet som enligt beredningen också förtjänar att beaktas är att jakträttsinnehavaren kan få tillstånd att fälla skadegörande älg även under sådan tid då den annars är fridlyst. Genom nu gällande former för jakt kan vidare älgstammens storlek minskas över stora arealer om detta är motiverat med hänsyn till skogsskadorna. Avkastningen av framför allt älgjakt uppgår till betydande värden. En del av betesskadorna på skog kan enligt beredningen ses som en produktionskostnad för att få fram denna avkastning. Förlusterna på grund av betesskadorna på en skogsfastighet är därtill oftast låga i jämförelse med skogens produktionsvärde.

Mot bakgrund av dessa konstateranden avstyrker beredningen införandet av en generell rätt till ersättning för betesskador på skog. Beredningen är emellertid medveten om att det kan förekomma särskilda fall när det framstår som orimligt att den enskilde markägaren ensam skall bära den förlust som skadorna kan förorsaka. Så kan enligt beredningen exempelvis

vara fallet när betesskador föranleder en betydande hjälpplantering eller da totalskada uppstår på plantskog. Ersättning i dessa fall bör i första hand komma i fråga till skogsägare med relativt små markinnehav inom sadana områden där en stor koncentration av älg kan förekomma. Betydande skador på skog, framför allt gran, kan också förorsakas av kronvilt. Även i vissa sådana fall bör ersättning kunna komma i fråga. När särskilda skal motiverar det skall således enligt förslaget ersättning kunna lämnas efter beslut av regeringen.

Några av remissinstanserna kritiserar utredningens förslag och förordar att det införs en generell rätt till ersättning för viltskador på skog. Beredningen och vissa remissinstanser, bl. a. skogsstyrelsen, anför emellertid att sådana ersättningar skulle bli mycket komplicerade att beräkna och administrera. I fråga om generell rätt till ersättning för skador på skog delar jag beredningens uppfattning och avstår f. n. från att lägga fram ett förslag till sådan ersättning. Som beredningen påpekat finns det emellertid skogsägare som ekonomiskt kan drabbas så hårt av betesskador på skog att det ter sig stötande att de skall bära förlusten ensamma. Det får därför anses rimligt att dessa skogsägare skall kunna erhålla ersättning genom bidrag till nyplantering eller omplantering av den skadade ung- eller plantskogen. Likartad bedömning bör även göras i vissa fall av omfattande skadegörelse på fröplantager. Nu nämnda ärenden bör prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

2.2.3 Skador förorsakade av övriga viltarter

Beredningen avstår från att lägga fram förslag till ändring av de regler som nu gäller för ersättning vid vissa skador av rovdjur. Beredningen anför emellertid att den avser att överväga frågan i sitt huvudbetänkande. Inte heller jag finner mot bakgrund härav anledning att redan nu föreslå nya eller ändrade grunder för sådan ersättning.

Beredningen framhåller att de skador sälen orsakar på fisket i enskilda fall kan vara allvarliga. Beredningen anser emellertid inte att någon särskild sälskadefond bör inrättas, bl. a. med hänsyn till att sälstammarna på ostkusten fortsatt att minska. Risken för en alltför betungande administrativ apparat är enligt beredningen också påtaglig. Vidare är möjligheterna att korrekt bedöma inträffade skador och att fastställa de ekonomiska förlusterna mycket begränsade. Enligt beredningen bör dock de yrkesfiskare som åsamkats så betydande ekonomiska förluster genom sälskador, att det är uppenbart oskäligt att de själva skall svara för kostnaden, kunna få ersättning efter framställning till regeringen.

Förslaget har lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. För egen del vill jag understryka att de problem som de enskilda yrkesfiskarna åsamkas till följd av sälförekomst inte kan lämnas utan avseende. Sa har t. ex. på vissa platser utmed västkusten sälskador av inte obetydlig art tenderat att öka de senaste åren. Jag anser dock att det är tillräckligt, i

likhet med vad jag tidigare förordat i fråga om vissa skador på skog, att ersättning kan utgå efter prövning av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, om det är uppenbart oskäligt att den skadedrabbade själv svarar för kostnaden. Med en sådan ersättningsmöjlighet är jag inte beredd att dessutom inrätta en särskild sälskadefond som föreslagits av några remissinstanser.

Enligt beredningen finns det ytterligare viltarter som i framtiden kan befaras komma att orsaka mera betydande viltskador. Här märks främst gäss, häver samt, om en frilevande stam återuppstår, även vildsvin. För de nu nämnda viltarterna gäller i viss utsträckning allmän jakttid. Jaktlagstiftningen innehåller också regler som ger den skadelidande möjligheter att skydda sig mot skada av dessa djur. Så kan exempelvis tillstånd erhållas att riva bävers hyddor och dammar.

Beredningen framhåller vidare att skador av dessa djurarter i regel är koncentrerade till vissa lokaler eller biotoper. Denna koncentration kan medföra att skadan för vissa markägare kan bli mycket omfattande och att det inte är rimligt att den skadelidande alltid själv skall stå för hela den kostnad som följer av skadan. Beredningen har dock stannat för att inte föreslå någon generell ersättningsrätt för skador av dessa djurarter. I stället förordas, liksom vid vissa skador på skog av klövvilt och vid vissa sälskador, att den skadelidande skall kunna erhålla ersättning efter framställning till regeringen. Beträffande skador förorsakade av vildsvin avser dock beredningen att återkomma under våren 1980 i ett särskilt betänkande, i vilket hela frågan om vildsvin i Sverige behandlas.

Jag kan även i denna fråga ansluta mig till beredningens förslag. Det är, som beredningen anför, inte möjligt att på förhand ange alla de situationer där ersättning bör komma i fråga. Jag delar därför beredningens uppfattning att det bör införas en bestämmelse av mera allmänt innehåll och av innebörd att ersättning eller bidrag till skadeförebyggande åtgärder skall kunna lämnas, om det är uppenbart oskäligt att den skadelidande själv svarar för hela den kostnad skadan eller de förebyggande åtgärderna orsakar. Det ankommer på regeringen att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

Beredningen har i sitt betänkande redogjort för de omständigheter som bör beaktas vid en prövning av nämnda skadeersättningsfall. Enligt beredningen bör därvid bl. a. beaktas

- om skadan är betydande.
- om skadan är förorsakad av särskilt skyddsvärd djurart.
- huruvida den enskilde, om ersättning ej utgår, får bära en oskäligt stor andel av ansvaret för ett allmänintresse.
- om den skadelidande genom egna åtgärder medverkat till skadans uppkomst.
- om den skadelidande genom rimliga åtgärder själv kunnat förhindra eller begränsa skadan.

- om han kan erhålla kompensation för skadan på annat sätt.
- om en värdering av skadan kan göras.

De av beredningen angivna omständigheterna bör enligt min mening kunna vara vägledande vid prövningen av dessa ärenden. Det ankommer emellertid på regeringen att ta ställning till i vilken utsträckning sådana och andra omständigheter skall beaktas.

De nya grunderna för ersättning vid viltskador m. m. skall kunna tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1980.

2.3 Ekonomiska förutsättningar

Atskilliga remissinstanser, i första hand länsstyrelserna, har ingående behandlat älgskadefondernas konstruktion och anspråktagande. Kritik har därvid riktats främst mot den omfördelning över älgskaderegleringsfonden som sker mellan olika län. Härigenom kommer i praktiken län med relativt små älgskador att finansiera älgskadeersättningen i andra län. Denna ordning har enligt vissa remissinstanser inte motiverat alla länsstyrelser att ta ett verkligt ansvar för älgvärden i länen.

Beredningen anför att den inte nu är beredd att föreslå någon ändring av bestämmelserna om älgskadefonderna utan förordar att nuvarande bestämmelser i detta hänseende bibehålls tills vidare. Som skäl härför anför beredningen att den i sitt kommande huvudbetänkande avser att lägga fram förslag bl. a. om finansieringen av olika kostnader som hör samman med viltet, viltvärden och jakten i ett sammanhang. Jag kan ansluta mig till beredningens uppfattning och anser således att skäl finns att avvakta beredningens huvudbetänkande.

Också när det gäller finansieringen av andra skador än de som orsakas av älg, kronvilt och dovvilt på jordbruks- och trädgårdsgröda kan jag i huvudsak ansluta mig till beredningens förslag. Allmänna medel bör således täcka kostnader för rovdjurs- och kronviltsskador i de ersättningsfall som omfattas av nuvarande bestämmelser samt ersättningsgilla skador som vållas av utrotningshotade arter eller av övriga arter som inte får jagas. Härför bör medel ur anslaget H 16. Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m. kunna få tas i anspråk. Anslagsbenämningen bör därvid ändras till Ersättning för vissa skador förorsakade av vilt, m. m. Den utvidgning jag föreslår i detta avseende kommer inte på något mer avgörande sätt att förändra belastningen på detta anslag. Även för vissa angelägna försöks- och forskningsprojekt i syfte att finna metoder att förebygga viltskador och därmed minska anslagsbelastningen bör detta anslag liksom nu kunna disponeras. När det gäller jaktbara viltarter utöver älg, kronvilt och dovvilt finner jag, i likhet med beredningen, det naturligt att medel ur jaktvårdsfonden används på motsvarande sätt.

Genomförandet av det ersättningssystem jag föreslagit medför att en viss upplysnings- och informationsverksamhet om de regler som skall gälla

och om lämpliga förebyggande åtgärder måste genomföras. Jag har redan tidigare pekat på de berörda organisationernas roll i detta avseende. När det gäller information från berörda myndigheter bör denna vara möjlig att genomföra inom ramen för nuvarande medelstildelning. För viss utbildningsverksamhet, riktad till bl. a. värderingsmännen och genomförd på regional nivå samt för framtagning av informationsmaterial, bör statens naturvårdsverk få disponera högst 100 000 kr. För budgetåret 1980/81 bör anslaget Statens naturvårdsverk kunna få överskridas med detta belopp. Det bör ankomma på verket att i skälig omfattning disponera dessa medel för den regionala utbildningen.

För denna utbildningsverksamhet bör i lämplig utsträckning den sakkunskap som finns i länet anlitas.

3 Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. antaga det förslag till lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt som jag har förordat.
2. godkänna de grunder för ersättning vid viltskador som jag har förordat.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av beredningens förslag

Den inventering beredningen gjort ger vid handen att de flesta av de fåglar och däggdjur som finns i Sverige i något sammanhang bedöms som skadevällande. Skadorna kan schematiskt delas in i några huvudgrupper:

- Betningsskador på skog, jordbruksgrödor och trädgårdsprodukter förorsakas av både däggdjur och fåglar.
- Sanitäraolägenheter orsakas främst av olika fågelarter, men även vissa däggdjur kan bli aktuella i detta sammanhang.
- Predation (vilda djurs tagande av byte). Av störst betydelse är härvidlag att varg, björn, järv och lo river ren och vissa andra tamdjur.
- Skador på byggnader och anläggningar.
- Vilt- och trafikkollisioner främst mellan vilt/motorfordon men även mellan vilt/tåg och vilt/flygplan.

I det nu framlagda betänkandet har beredningen inte behandlat de problem som sammanhänger med viltolyckor i trafiken. Denna fråga kommer att behandlas i ett särskilt betänkande som Jakt- och viltvårdsberedningen avser att lägga fram under våren 1980.

Sedan länge har den principen gällt att var och en är skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomsten av vilt. Den principen kan med än större tyngd hävdas mot bakgrund av den numera allmänt gällande synen att en art- och individrik fauna bör eftersträvas.

Beredningen fastslår som en grundläggande princip att respekten för naturen och dess givna regler bör präglade också synen på konflikten mellan olika mänskliga aktiviteter och viltet.

Är omständigheterna sådana att mer omfattande skador eller olägenheter kan uppkomma framhåller beredningen att i första hand förebyggande åtgärder bör vidtas. Bland sådana åtgärder bör man bl.a. uppmärksamma möjligheterna att redan under planeringsstadiet på riks-, regional och lokal nivå förebygga viltskador. Även de olika näringarna har stora möjligheter att i sin planering vidta åtgärder som minskar eller förhindrar viltskador. Såväl vad gäller samhällsplaneringen som de berörda näringarnas planering förordar beredningen att ökad uppmärksamhet ägnas viltskadeproblemen. Andra förebyggande åtgärder kan vara användning av mekaniska hinder, kemiska preparat eller utnyttjande av cytologiska eller ekologiska metoder.

För viltarter som förekommer i jaktbara stammar är jakten en möjlighet att minska skadegörelsens omfattning. Möjligheten att bedriva jakt på en viltart synes även öka toleransen mot den skada den åstadkommer. Beredningen föreslår för framtiden följande åtgärder:

- Då allmän jakttid fastställs bör risken för viltskador i högre grad än vad som nu sker vägas in vid bedömningen av när och under hur lång tid respektive art skall jagas.
- Vid licensjakt fastställs i förväg det antal djur som får skjutas. Jakttiden bör då inom biologiskt riktiga ramar kunna göras så generös att man verkligen uppnår den planerade avskjutningen. För jakt efter älg tillämpas i dag i de flesta syd- och mellansvenska län en licenstid om 30 dagar eller mera. Beredningens uppfattning är att en relativt stor generositet bör kunna tillämpas i fråga om förlängning utöver 30 dagar i de län där älgstammens storlek kan medföra allvarliga olägenheter. Djup snö, skare etc. kan dock å andra sidan kräva begränsningar eller anpassning av jaktmetoderna.

Möjligheterna att genom särskilda beslut tillåta beskattning av skadevållande viltarter - och då även fridlysta sådana - i anslutning till platser där skador uppstår bör kunna utnyttjas i större utsträckning än vad som nu sker, dock inom vedertagna biologiska ramar.

Vad gäller samhällets medverkan för att få till stånd skadeförebyggande åtgärder bör denna i första hand bestå i stöd till forsknings- och utvecklingsarbete samt rådgivning och information. Beredningen föreslår att naturvårdsverket får i uppdrag att efter samråd med planverket och andra berörda myndigheter utarbeta sådana rekommendationer.

När förebyggande åtgärder inte är tillräckliga kan det bli aktuellt att den skadelidande kompenseras genom ekonomisk ersättning. Enligt beredningens uppfattning bör detta dock komma i fråga endast i undantagsfall. Bestämda regler, som bl.a. ger uttryck för den restriktivitet beredningen förordar, bör därvid tillämpas.

Vid beslut om ersättning för viltskada bör bl.a. beaktas

- om skadan är betydande,
- om skadan är förorsakad av särskilt skyddsvärd djurart,
- huruvida den enskilde, om ersättning ej utgår, får bära en oskälig stor andel av ansvaret för ett allmänintresse,
- om den skadelidande genom egna åtgärder medverkat till skadans uppkomst,
- om den skadelidande genom rimliga åtgärder själv kunnat förhindra eller begränsa skadan,
- om han kan erhålla compensation för skadan på annat sätt
- om en värdering av skadan kan göras.

För vissa viltskador finns redan i dag regler för skadeersättning eller har i skilda sammanhang sådana bestämmelser diskuterats.

Här märks främst skador förorsakade av:

- Älg, kron- och dovilt.
- Björn, varg, järv, lo och örn.
- Bäver.
- Gäss.
- Säl.

I fråga om ersättning för skador av älg, kron- och dovilt framnhåller beredningen att betydande brister är förknippade med nuvarande ersättningsystem. Dessa brister gäller såväl värderingen som principerna för självrisk. Beredningen föreslår helt nya regler, innebärande bl.a.

- att skador förorsakade av kronvilt och dovilt på jordbruks- och trädgårdsgröda jämnställs med skador orsakade av älg,
- att ersättning för skador inte utgår till jordbruksföretag som omfattar mindre än två ha åker,
- att den övre areaigränsen för rätt att erhålla ersättning för skada orsakad av älg slopas,
- att ett nytt självrisksystem används vid beräkning av ersättning för skador av älg, kron- och dovilt.

Det av beredningen föreslagna systemet syftar dels till att möjliggöra säkrare beräkningar av den skada som inträffat, dels till att stimulera jordbrukarna att vidta olika typer av förebyggande åtgärder, bl.a. genom valet av gröda.

Vad gäller de skador älg, kron- och dovilt förorsakar på skog har beredningen övervägt huruvida ersättning bör utgå, men stannat för att en mer generell ersättningsmöjlighet inte nu bör införas. Däremot skall det vara möjligt att i vissa särskilda fall bevilja ersättning för inträffade skador.

I fråga om ersättning för skador på tamdjur orsakade av vissa rovdjur föreslår beredningen ingen ändring av nuvarande bestämmelser.

Beträffande de skador som förorsakas på gröda av andra viltarter än älg, kron- och dovvilt, liksom t.ex. sälskador i fisket, föreslår beredningen en fortsatt prövning av regeringens från fall till fall.

Beredningen föreslår vidare ett ökat stöd till forskning beträffande viltskador, med inriktning på att förhindra eller begränsa dessa. Forskningen måste följas upp genom utvecklings- och försöksverksamhet där forskningsrönen bedöms under skilda klimat- och miljöförhållanden samt på olika viltarter. Beredningen föreslår att naturvårdsverket får i uppdrag att efter samråd med berörda myndigheter och organisationer undersöka behovet av ytterligare forskningsinsatser beträffande möjligheterna att motverka konflikter mellan vilt och olika typer av markutnyttjande, liksom att utarbeta närmare riktlinjer för forskningsinsatsernas inriktning och omfattning. Medel bör äskas i samband med verkets ordinarie petita, varigenom också en avvägning kan ske mellan behovet av resurser för denna typ av forskning och andra angelägna behov inom faunaforskningen.

Vidare föreslår beredningen att ökad uppmärksamhet ägnas viltskadeproblemen i den informationsverksamhet berörda myndigheter och organisationer bedriver. Ett övergripande ansvar för insamlande, sammanställning och spridning av information i dessa frågor - liksom för lämplig samordning av de statliga myndigheternas olika insatser - bör som nu åvila statens naturvårdsverk.

Beredningen föreslår att länsstyrelsen som hittills handlägger ersättningsfrågor som rör skador som bl.a. älg förorsakar på jordbruksgrödor. Som länsstyrelsens expertorgan bör även fortsättningsvis länsälgnämnderna fungera. De uppkomna skadorna skall efter anmälan värderas av gode män, utsedda av respektive länsstyrelse. För att utvärderingen skall bli enhetlig över hela landet bör naturvårdsverket utfärda instruktioner för värderingsmännen. Det åligger sedan länsstyrelserna att genom ändamålsenlig utbildning svara för att värderingsmännen besitter nödvändiga kunskaper.

Beträffande sådana skadefall som skall prövas av regeringen bör länsstyrelsen vara regionalt ansvarig för skadevärderingen. De skador som här kan komma i fråga - förorsakade av t.ex. gäss och bäver - är i regel begränsade till vissa delar av landet, varför det enligt beredningens mening inte finns några skäl att inrätta ett särskilt organ inom varje län för detta ändamål. Vid värdering av sådana skador bör länsstyrelsen i stället höra erforderlig expertis.

För att täcka de kostnader som följer av beredningens förslag står olika finansieringsmöjligheter till förfogande, nämligen allmänna medel, jaktvårdsfonden, älgskadefonder samt särskilda anslag från olika myndigheter, berörda näringar och ideella organisationer. Beredningen diskuterar i betänkandet de principer som bör gälla för valet av finansieringskälla.

Förslag tillLag om ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt

Härigenom föreskrivs att 26 § 3 mom och 26 a § lagen (1938:274) om rätt till jakt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

26 §¹
3 mom

Av influtna jaktvårdsavgifter skall bildas en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter regeringens bestämmande användes till främjande av jaktvården inom riket. För sådant ändamål skola ock användas de övriga medel som enligt vad därom må vara särskilt stadgat skola tillföras nämnda fond.

Föreslagen lydelse

Av influtna jaktvårdsavgifter skall bildas en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter regeringens bestämmande får användas till främjande av jaktvården inom riket eller till annat ändamål som har samband med denna. För sådant ändamål skola ock användas de övriga medel som enligt vad därom må vara särskilt stadgat skola tillföras nämnda fond.

¹ Senaste lydelse 1974:1069

Nuvarande lydelse

26 a §

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om fridlysning, jakttider och jaktmedel samt de föreskrifter i övrigt som behövas för att jakt och viltskydd skall kunna bedrivas på ett sätt som tillgodoser såväl allmänna som enskilda intressen. Regeringen bemyndigas också att besluta föreskrifter om avgifter för älg eller kronhjort som fälles.

Föreslagna lydelse

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om fridlysning, jakttider och jaktmedel samt de föreskrifter i övrigt som behövas för att jakt och viltskydd skall kunna bedrivas på ett sätt som tillgodoser såväl allmänna som enskilda intressen. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas också att besluta föreskrifter om avgifter för älg, kronvilt eller dövvilt som fälles.

Sammanställning av remissyttranden

I Grundläggande principer beträffande vilt och viltskador

Beredningens redovisade grundsyn att respekten för naturen och dess givna regler också bör prägla synen på konflikter mellan olika mänskliga aktiviteter och viltet har fått ett positivt gensvar av flertalet remissinstanser. Flertalet av dessa synes också dela beredningens uppfattning om vikten av olika förebyggande åtgärder och att det är först när dessa inte är tillräckliga som ekonomisk kompensation bör komma i fråga. Från vissa håll har ifrågasatts om inte det allmänna i stället för jägarna bör ta på sig ersättningsansvaret för skadan.

1.1 Kammarrätten i Sundsvall: — — — Allmänt sett gäller att kammarrätten i stort kan ansluta sig till de grundläggande tankegångar som redovisas i betänkandet. — — —

I det nu aktuella betänkandet har beredningen inte behandlat de problem som hänger samman med viltolyckor i trafiken. Vidare gäller att beredningens förslag i första hand tar sikte på viltskador på jordbruks- och trädgårdsgröda och endast i mycket begränsad utsträckning avser skador på skog. Härigenom har från övervägandena uteslutits viltskadeproblem som från olika synpunkter sett framstår som mest påträngande. Såvitt avser viltolyckor i trafiken gäller att beredningen avser att behandla dem i ett särskilt betänkande. Detta framstår som förklarligt med hänsyn till problemens omfattning och särart. Däremot får det ses som en brist att det inte redan i detta sammanhang ägnats större uppmärksamhet åt viltskador på skog. Detta gäller i all synnerhet som sådana skador, särskilt i form av betningsskador, i mycket stora delar av landet utgör ett betydligt större problem än skador på grödor. Kammarrätten vill understryka vikten av att skogsskadorna uppmärksammas ytterligare under det fortsatta utredningsarbetet.

1.2 Riksrevisionsverket: RRV, som anser att vissa av beredningen anförda skäl talar för en ändring av reglerna, ställer sig i princip positivt till det av beredningen angivna syftet med det föreslagna systemet. RRV har emellertid svårt att bedöma hur systemet kommer att verka i praktiken. I betänkandet har heller inte redovisats några kostnadsberäkningar. Enligt RRV:s mening bör det föreslagna systemet utvärderas sedan det tillämpats under ett antal år.

1.3 Naturhistoriska riksmuseet: Inledningsvis vill riksmuseet framhålla sin uppskattning över den positiva grundsyn, som betänkandet uttrycker till förmån för viltet och naturen, när de mänskliga exploateringsintressena kommer i konflikt med dessa. Vi instämmer även i betänkandets uppfattning, att den ekologiska grundsyn som betonas i t. ex. naturvårdslagstiftningen även bör vara bestämmande vid bedömningen av skador orsakade av vilt, vilket bl. a. innebär att var och en får tåla en del sådana olägenheter och att dessa måste inräknas i de normala förutsättningarna för vissa näringsfång.

Museet ställer sig även positivt till förslaget att man, när mer omfattande

skadegörelse förekommer, i första hand skall vidta förebyggande åtgärder. Detta får emellertid inte främst betyda att man decimerar stammarna, tills skadenivån blir acceptabel. De förebyggande åtgärderna måste vara av annat slag.

Kan man trots allt inte komma tillräta med en mer omfattande skadegörelse, måste den drabbade få skäligen ersättning för skadorna. Här föreslår betänkandet skilda principer för finansieringen av ersättningen beroende på om de viltarter, som är aktuella, kan exploateras av jägare eller ej. Ersättning för skador orsakade av älg skall sålunda tills vidare finansieras av jägarna på samma sätt som förut, dvs. genom en avgift för varje fälld älg, medan ersättning för skador av säl föreslås utgå från en fond grundad på bidrag från yrkesfiskare.

Denna finansieringsväg rimmar enligt museets uppfattning dåligt med den nya synen på det vilda – återspeglad även i lagstiftningen – som en tillgång inte bara för jägare utan såsom en del i det ekologiska systemet, som en källa till glädje och kunskap för allmänheten och som föremål för forskning av de mest skilda slag.

Att en enda nyttjarkategori skulle bära de kostnader, som i vissa fall vällas av en för alla gemensam resurs, förefaller rimma illa med de ersättningsprinciper som tillämpas på andra håll i samhället. Det bör då särskilt observeras, att jakten i dag är den helt dominerande metoden att begränsa t. ex. älgskador. Utan jägarnas insatser skulle skadorna åtminstone för en viss tid bli utomordentligt omfattande. De bär alltså – må vara utan klagan, då jakten kan ge gott utbyte – huvudbördan av de praktiska åtgärderna mot älgskador. Att belägga dem med en straffavgift för denna verksamhet förefaller inte rimligt.

Från de synpunkter, som riksmuseet särskilt har att bevaka, bör också framhållas att en dylik skevhet i finansieringen av ersättning för viltskador kan komma att konservera de ofta onödiga motsättningar, som funnits mellan naturskyddet och andra grupper med avseende på vem naturen "tillhör". När det gäller yrkesfiskarna och sälen blir detta särskilt uppenbart. Fiskarna drabbas av vissa redskapsskador från säl, men de kan knappast längre ekonomiskt utnyttja den säl som de får i händerna. Då sälarna runt våra kuster i dag är högprioriterade naturskyddsobjekt, skulle det utan tvivel bättre överensstämma med nutida naturvårdsuppfattning, om ersättningen utginge av allmänna medel. En sådan ordning vore också ägnad att dämpa de motsättningar med avseende på sälen som alltjämt i någon mån förefinns mellan fiskerinäringen och naturvården.

1.4 Lantbruksstyrelsen: Som grundläggande princip har beredningen slagit fast att respekten för naturen och dess givna regler bör prägla också synen på konflikten mellan olika mänskliga aktiviteter och viltet.

Lantbruksstyrelsen ansluter sig till denna princip liksom till principen, att var och en är skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomsten av vilt. Jordbruket bör därvid ej vara något undantag. Intrånget får emellertid ej bli av sådan omfattning att möjligheterna att bedriva ett rationellt jord- och skogsbruk äventyras.

Lantbruksstyrelsen delar uppfattningen, att man för att undvika skador och olägenheter så långt möjligt bör satsa på förebyggande åtgärder. Detta bör ske på planeringsstadiet såväl från det allmännas sida som från den enskilde företagarens.

Lantbruksstyrelsen vill dessutom understryka betydelsen av intensifierat forsknings- och utvecklingsarbete samt rådgivning och information.

Det är av stor vikt att nya rön rörande förebyggande åtgärder av viltskador kommer berörda näringar till del.

I de fall omfattande viltskador ändå inte kan undvikas bör ersättning kunna utgå. För jordbrukets del är de av älg orsakade skadorna av störst omfattning men även andra skador kan lokalt vara betydande.

Älgen lever oftast huvudsakligen av annan vegetation än jordbruksgrödor. Då tillgång till annan föda är knapp kan betestrycket förskjutas från vegetation i skogsmark och liknande till dessa. Risken för sådana förskjutningar är givetvis större då älgstammen är talrik.

Att helt undvika skador av älg på jordbruksgrödor torde inte vara möjligt. Älgbetesskadorna kan dock begränsas till acceptabel nivå genom dels bättre anpassning av älgstammen med hänsyn till växtodlingen inom olika delar av landet, dels ökat hänsynstagande till skaderisken vid växtodlingens planering.

1.5 Skogsstyrelsen: Beredningen inleder sina överväganden och förslag med att beskriva hur mänskliga verksamheter vållar avbräck i viltets möjligheter att existera. Därvid nämns i huvudsak det moderna jord- och skogsbruket. Det är närmast självklart att dessa näringar påverkar djuren men skogsstyrelsen anser att man alltför ensidigt hållit sig till deras inverkan. Den roll som bl. a. den allmänna urbaniseringen, vägar, trafik och fritidsverksamhet spelar, borde enligt styrelsens mening betonats mera.

Mot bakgrund av beredningens bedömning att "vi kan emotse ökade betningsskador på skog" och "skador på skog orsakade av älg, kronvilt och dovvilt är omfattande och tenderar att öka" samt "larmrapporter" från skogsvårdsstyrelser i flera län finner skogsstyrelsen det mycket angeläget att problemet älg/skog analyseras ytterligare.

1.6 Fiskeristyrelsen: Styrelsen delar beredningens uppfattning att i första hand åtgärder bör vidtagas för att förhindra skador men om detta inte går att genomföra skall samhället gottgöra den skadelidande genom ersättning.

1.7 Statens naturvårdsverk: I sitt arbete har beredningen gett uttryck för grundsynen att var och en har att tåla viss effekt av en artrik och livskraftig frilevande fauna. Verket ansluter sig helt till denna grundsyn som anknyter till etablerad praxis och bl. a. kommit till uttryck i naturvårdslagen och skogsvårdslagen. Även i proposition rörande lag om skötsel av jordbruksmark uttalas ju att hänsynstagande till bl. a. naturvårdsintressen måste ingå som ett nödvändigt led i all verksamhet som avser nyttjande av naturresurser.

Verket anser vidare i likhet med beredningen att ersättningar för viltskador bör tillgripas endast i undantagsfall och då endast som kompensation för skada utöver det nämnda tålighetskravet. Förebyggande åtgärder bör vidtas i första hand om viltskadetrycket kan anses oacceptabelt, under förutsättning att artens skyddsvärde så medger.

— — —
Avgifts- och ersättningssystemet föreslås utökat till att även avse kron- och dovhjort. Motiveringen för denna utvidgning är mycket knapphändig, nämligen att betningsskador på grödor som dessa arter förorsakar är mycket svåra att skilja från betningsskador av älg (s. 137).

Verket är ytterst tväksam till den föreslagna utökningen av gällande ersättningsbestämmelser. Bl. a. har det intäkts-utgiftssystem som nu gäller och som i princip föreslås oförändrat vållat stora irritationer. Främst gäller

detta den medelsomfördelning som skett länen emellan. De tillkommande arterna har en ojämn spridning inom landet och inom länen och kan ej med föreslagna avgiftsrelationer bära ens kostnader för skadegörelse på gröda. Enbart utgifterna för skadegörelse av kronhjort i kronhjortsreservatet i Skåne (årligen ca 2 kr./ha) uppgår till belopp som endast kan jämföras med förhållandena för älg i Västmanlands län där skadorna erfarenhetsmässigt är mycket omfattande. Dovhjort är även en av de få viltarter som föranlett ingripande med stöd av 24 § lagen om rätt till jakt.

1.8 Domänverket: — — Med tillfredsställelse noterar domänverket att beredningen framhåller jaktens betydelse som förebyggande åtgärd.

Domänverket stöder förslaget att risken för viltskador noggrant skall invägas då de olika jakttidernas längd fastställs. För att jakten skall ha betydelse som förebyggande åtgärd är det dock enligt domänverkets mening viktigt att beslut om beskattning av skilda viltarter är väl förankrade hos de areellt bundna näringsgrenar, vars produktionsmöjligheter försvåras på grund av skador som viltet åstadkommer.

Stor hänsyn skall således tas till sådana näringsgrenars uppfattning om hur täta viltstammar som kan accepteras i landets olika delar. Speciellt viktigt är detta för skogsbruket, som beredningen föreslår även i fortsättningen skall stå utanför möjligheterna att få skadereglering genom ett generellt ersättningssystem.

1.9 Sveriges lantbruksuniversitet: Lantbruksuniversitetet ansluter sig till de grundläggande tankegångarna i betänkandet om att olika näringar är skyldiga att tåla visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomsten av vilt. Lantbruksuniversitetet finner det även riktigt att i första hand olika former av förebyggande åtgärder skall insättas för att förebygga viltskador. Sådana åtgärder bör om möjligt vidtas redan på planeringsstadiet för olika verksamheter och även beaktas då nya verksamheter tas upp av typen energiskogsodling eller nya grödor inom jordbruket.

— — —

Som jakt- och viltvårdsberedningen föreslår är det väsentligt att hänsyn till viltskadeproblematiken tas då jakttider fastställs både vad avser allmän jakttid och licensjakt. Lantbruksuniversitetet ansluter sig till principen att krav på ersättning i samband med skadegörelse skall behandlas restriktivt.

1.10 Länsstyrelsen i Gotlands län: Länsstyrelsen anser liksom beredningen att den grundläggande principen bör gälla att var och en skall tåla ett visst mått av olägenhet i form av viltskador. — — —

1.11 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen delar beredningens uppfattning beträffande den ekologiska grundsyn på vårt umgänge med naturen, som framgår exempelvis av naturvårdslagen och bl. a. betyder att var och en är skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomst av vilt. Finns risk för mer omfattande skador eller olägenheter bör olika förebyggande åtgärder vidtas. Först när sådana åtgärder är otillräckliga, inte kan eller bör genomföras, bör ekonomisk ersättning för olägenheterna utgå från samhället. Bestämda regler som bl. a. ger uttryck för den restriktivitet som bör råda vid ersättningsfallen är därför angelägna att få fram.

1.12 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Det är värdefullt att beredningen som sin grundläggande uppfattning om viltskador framhåller principen att var och en är skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomsten av vilt. Den principen bör särskilt framhållas mot bakgrund av den numera allmänt gällande uppfattningen att en art- och individrik fauna bör eftersträvas. I de fall där mer omfattande skador och olägenheter kan uppkomma bör i första hand åtgärder vidtas för att förebygga skadorna. Först när sådana åtgärder är otillräckliga eller inte kan genomföras bör det bli aktuellt att samhället gottgör den skadelidande genom ekonomisk ersättning.

1.13 Länsstyrelsen i Örebro län: I sina överväganden och förslag utgår beredningen från vissa grundläggande principer. Ett viktigt konstaterande är att modernt jord- och skogsbruk knappast kan genomföras friktionsfritt om man samtidigt eftersträvar stora viltstammar, eller tvärtom. Utgångspunkten för betänkandet — — — kan helt accepteras. Emellertid kan orsaken till ett skadeproblem vara att en viltart på grund av mänsklig påverkan fått en alltför omfattande utbredning. Resonemanget om att tåla vilt måste därför begränsas till att avse en viss stam i balans eller under kontroll på en nivå som är "naturlig" eller rimlig. Det torde nämligen kunna ifrågasättas om en areell näring skall vara pliktig att vidta förebyggande åtgärder mot skador som orsakats av att andra intressen drivit fram en mycket stor viltstam med exempelvis största möjliga avkastning genom jakt som mål.

Omfattande viltskador förebyggs bäst genom en över stora arealer anpassad jakt. De kraftigt ökade älgskadorna på gröda gör det troligen nödvändigt att i högre grad än hittills väga in älgskadesituationen vid bedömningen av den erforderliga beskattningen av älgstammen. Effekten av lokala insatser genom avskjutning i syfte att minska lokalt svårartad skadegörelse blir oftast kortvarig. En sådan beskattning får snarare karaktären av skydds jakt eller kompensation.

1.14 Länsstyrelsen i Östergötlands län: De huvudprinciper som ligger till grund för beredningens förslag delas av länsstyrelsen. — — —

1.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Länsstyrelsen instämmer i beredningens ekologiska grundsyn att bevarande av en art- och individrik fauna bör eftersträvas. — — —

1.16 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Länsstyrelsen delar beredningens grundläggande uppfattning — — —.

— — —
Kan man inte uppnå en gemensam syn på älgvården hos berörda myndigheter och jakträttsinnehavare kan man sannolikt inte med nuvarande regler bemästra de problem som följer med en stor älgstam och man kan inte alltid — med en hög tilldelning — räkna med samstämmighet på den punkten. Vad som erfordras är regler som ger länsstyrelsen rätt att omedelbart efter jakttidens utgång meddela föreläggande om fortsatt jakt i de fall då meddelade licenser blivit dåligt utnyttjade inom områden med en stor älgstam som inte kan tillåtas öka eller kanske måste minskas med hänsyn till skilda samhällsintressen. Ett föreläggande på detta stadium skulle kunna på ett effektivt sätt förebygga oacceptabla skador på skog och gröda samt viltolyckor i trafiken.

1.17 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Beredningens grundläggande uppfattning är att var och en är skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenhet av vilt. I första hand skall dessa olägenheter och skador undvikas genom att förebyggande åtgärder vidtas. När dessa åtgärder inte är tillräckliga skall ersättning utgå i undantagsfall. — — — Länsstyrelsen ansluter sig i huvudsak till detta resonemang men vill dock att ersättning inom flera områden bibehålls eller utvidgas. Det främsta motivet till detta är att förutsättningarna för olika verksamheter/näringsvarierar kraftigt mellan olika landsdelar. Ett för hela landet uppställt mål för en viltstam får inte på avgörande sätt påverka möjligheten att utöva en viss näring lokalt. Detta strider mot ett rationellt samhällsekonomiskt tänkande eftersom man härigenom förhindras att tillvarata de speciella förutsättningar som finns inom skilda delar av vårt land.

1.18 Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen har inte något att invända mot de grundläggande uppfattningar som beredningen ger uttryck för. Beredningens grundsyn innebär heller inte någon förändring av de principer och de uppfattningar som i dag råder beträffande viltskador och ersättning härför. — — —

1.19 Lantbrukarnas riksförbund: LRF delar beredningens allmänna utgångspunkt om det eftersträvarsvärda i att söka uppnå ett stabilt ekologiskt system. Långsiktigheten i lantbrukets produktionsvillkor måste emellertid beaktas. Naturen sätter enligt LRF:s uppfattning givna gränser för markens produktionsförmåga. Den starka tillväxten av vissa viltstammar har orsaker som enligt LRF:s uppfattning ej kan härledas till förändringar inom lantbruket. Det bör beaktas att nuvarande odlingslandskap varit föremål för brukning sedan mycket lång tid tillbaka. Artrikedomen i ett djursamhälle bör enligt LRF:s uppfattning ej frångås, men däremot bör enskilda djurslags kraftiga ökning motverkas. En alltför låg årlig avskjutning i kombination med samhällsförändringar har inneburit att stora insatser på många håll krävs för att nedbringa älgstammen. Även hjort har fått en utbredning som medfört att betydande viltskador uppstått. — — —

Enligt LRF:s uppfattning finns en strävan hos främst jaktintressenter att bibehålla en stor viltstam, vilket bidragit till omfattningen av viltskadorna. Beredningens utgångspunkt om ett stabilt ekologiskt system bör ses som ett eftersträvarsvårt tillstånd, men kan ej enligt LRF:s uppfattning få påverka storleken av nuvarande viltbestånd utan hänsyn till skadefrekvensen. — — —

— — — Förändringar av det slag som beredningen föreslår innebärande ökad toleransnivå, anpassning av växtföljd samt hänsynstagande vid kalkylerandet av det ekonomiska resultatet innebär att jordbruksföretag som på grund av sin belägenhet är särskilt utsatta för viltskador får starkt försämrade villkor. Jordbrukspolitikerna har också betydelse för tillvaratagandet av regionalpolitiska intressen i syfte att motverka avfolkning och upprätthålla sysselsättningen inom glesbygdskommuner. Åtgärder som försvårar ett ändamålsenligt utnyttjande av jordbruksmark motverkar dessa intressen. Beredningen berör mycket marginellt arrendatorernas situation. LRF vill kraftigt understryka att denna grupp är särskilt utsatt då den ofta inte kan kompensera sig genom jakt.

1.20 Sveriges skogsägareföreningars riksförbund: Beredningen konstaterar att skador orsakade av älg, kron- och dovvilt är omfattande och

tenderar att öka och framhåller att det förekommer fall då det är orimligt att den enskilde markägaren ensam skall bära förlusterna. Man föreslår emellertid inte någon generell ersättning för betningsskador på skog och anför för sitt ställningstagande ett antal omständigheter. Flera av dessa argument är även giltiga för jordbruket, där de emellertid inte diskvalificerat ett synsätt med generell ersättning. Enligt beredningen skall, när särskilda skäl så motiverar, ersättning i stället kunna utgå efter framställning till och beslut av regeringen.

SSR menar att enskilda markägare med stöd av nuvarande erfarenheter saknar möjligheter att med jaktliga eller skogsvårdsåtgärder undvika lokalt svåra skador av klövvilt. Vi finner liksom beredningen det angeläget att kunskaperna om viltskador och deras konsekvenser kompletteras.

1.21 Trädgårdsnäringens riksförbund: Inom den yrkesmässiga trädgårdsodlingen inträffar årligen ett stort antal viltskador, som i många fall drabbar den enskilde trädgårdsodlaren hårt ekonomiskt. De möjligheter till skadestånd, som inryms inom nuvarande lagstiftning, är praktiskt taget obefintliga. — — —

— — — Endast i undantagsfall har ersättning utgått på grund av viltskador inom trädgårdsodlingen. Detta har i sin tur medfört, att många viltskador ej rapporteras och myndigheterna har i många fall tyvärr bibringats den uppfattningen, att viltskadorna ej är något större problem. — — —

Den grundläggande princip som beredningen för fram "att var och en är skyldig att tåla ett visst mått av inträng och olägenhet till följd av förekomsten av vilt" rimmar illa med det ersättningssystem, som föreslås av beredningen. I fråga om skador av älg, kron- och dovvilt föreslås ju ett generellt ersättningssystem medan man i fråga om skador, orsakade av andra viltarter måste vända sig till regeringen för prövning i varje enskilt fall. I ena fallet har man alltså en generell ersättningsrätt medan man i andra fallet har en betydligt hårdare prövning. Detta innebär enligt förbundet, att nuvarande bristfälliga ersättningssystem till stora delar bibehålls och att det uppstår orättvisa i prövningen av ersättningsanspråken beroende på vilken viltart som förorsakat skadorna.

— — —

Förbundet kan därför inte tillstyrka beredningens förslag till ersättningsprinciper vad avser skador, som är orsakade av övriga viltarter. De ersättningsprinciper, som föreslås för älg, kron- och dovvilt bör även tillämpas vid regeringens prövning av skador, orsakade av övriga viltarter.

1.22 Sveriges jordägareförbund: Det av beredningen föreslagna systemet för att finansiera ersättningarna genom avgifter för fällda älgar och hjortar har blivit avgörande för utformningen av förslaget till förordning om älgskadefond m. m. Förordningen avses sålunda omfatta endast skador av älgar, kron- och dovhjortar trots att det ur andra synpunkter kunde vara lämpligare att samla enhetliga ersättningsregler för alla slags viltskador i en enda lag. Ett system där rätten till ersättning är olika beroende på vilken viltart som orsakat skadan och där ersättningsregler ges i flera olika förordningar synes principiellt och praktiskt tveksamt.

Beträffande finansieringen av ersättningssystemet vill Sveriges jordägareförbund även framhålla att det numera är en allmänt spridd uppfattning att jakten ej endast är ett jägarnas utan hela folkets intresse. I enlighet härmed har jakten och faunavården underkastats en långt gående reglering från myndigheternas sida. Det kan mot denna bakgrund ifrågasättas om det är lämpligt att anordna ett särskilt avgiftssystem för att finansiera ersätt-

ningarna för viltskador. Det synes naturligare att kostnaderna för ett allmänt intresse bestrides genom de vanliga skatterna.

1.23 Föreningen Sveriges jordbruksarrendatorer: SJA ser positivt på att beredningen föreslår ett slopande av den nu rådande arealgränsen för ersättning vid älgskador. Vidare är det viktigt att även skadeersättning bör utgå för skador av kron- och dovvilt.

SJA har dock svårt att förstå resonemanget bakom värderingen att lantbruket skall acceptera intrång och olägenheter på grund av viltförekomst.

Grundläggande kostnadsansvar måste läggas på jakträttsinnehavarna i form av tillräckliga licensavgifter. Inlutna medel från licensavgifterna bör prioriteras för användning till viltskadeersättning. I den mån inte licensmedlen i viltskadefonden skulle räcka till, bör det fördelas medel från det allmänna.

SJA ser det som en självklarhet att det allmänna också åläggs ett ekonomiskt ansvar mot bakgrund av allmänintresset för en art- och individrik fauna. Då det gäller att täcka skaderegleringskostnaderna för vilt med lågt jaktbart värde såsom grävling m. m., där inte licensavgifter utgår måste i första hand statsmedel tas i anspråk.

— — —

SJA vill avslutningsvis framhålla vikten av att jordbruksarrendatorernas särställning beaktas vid ett eventuellt lagförslag. Utredningens åsikt att man skulle kunna reglera viltskador via arrendeavgifterna framstår som mycket verklighetsfrämmande. Prissättningen vid jordbruksarrende har hittills varit hårt pressad på grund av den höga efterfrågan. I praktiken har det också varit svårt att få gehör för viltskadornas betydelse vid villkorsprövning i arrendenämnder.

1.24 Svenska jägareförbundet: I betänkandet fastslår beredningen som en grundläggande princip att respekten för naturen och dess givna regler bör präglas också synen på konflikten mellan olika mänskliga aktiviteter och viltet. Detta synsätt, som helt delas av Svenska jägareförbundet, kommer till uttryck i att var och en anses skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomsten av vilt.

Svenska jägareförbundet anser liksom beredningen att om mera omfattande skador eller olägenheter uppkommer bör i första hand förebyggande åtgärder vidtas. Även samhället bör i vissa situationer medverka för att åstadkomma förebyggande åtgärder. Först när sådana åtgärder är otillräckliga eller inte kan genomföras bör samhället gottgöra den skadelidande genom ersättning.

1.25 Jägarnas riksförbund — Landsbygdens jägare: Det frilevande viltet tillhör vår ekologiska miljö och skall därför tolereras, även om viltet förorsakar vissa skador. Alla och envar måste därför tåla en rimlig grad av skador som orsakas av vilt. — — —

2 Ersättning för skador orsakade av älg, kronvilt eller dovvilt

Det föreslagna systemet med en allmän och en särskild självrisk har blivit föremål för starkt delade meningar bland remissinstanserna. Kritiken synes väsentligen hävda att den särskilda självrisken är alltför komplicerad

att beräkna och att de skadeutsatta därför skulle få svårigheter att beräkna hur stor del av skadan som skulle få bäras av dem själva. Grundtanken att de skadedrabbade bör svara för en del av skadan i form av en självrisk har däremot fått ett positivt gensvar bland remissinstanserna.

2.1 Kammarrätten i Sundsvall: — — — Det är enligt kammarrättens mening angeläget att skapa en enklare och därmed mer lättillämpad ordning för att bestämma självriskerna än den beredningen föreslår.

Den differentiering av självriskerna som beredningen föreslår har främst motiverats med en önskan att främja skadeförebyggande åtgärder bl. a. genom att styra över odling av s. k. beteskänslig gröda från mer utsatta till mindre utsatta delar av en jordbruksfastighet. Sådana i och för sig önskvärda effekter anser kammarrätten kunna uppnås redan med regler om självrisk av det slag som finns i 14 § i förslaget till förordning eventuellt kombinerad med en viss, lätt fastställbar, progressiv självrisk i förhållande till brukningsenhetens storlek eller storleken av odlad areal beteskänslig gröda. Med en sådan ordning kan den enskilde jordbrukaren, till skillnad från vad som gäller enligt beredningens förslag, lättare förutse vilken självrisk som gäller för honom. Samtidigt undviks att de rättstillämpande myndigheterna när självrisk skall fastställas betungas med invecklade matematiska och andra beräkningar.

2.2 Riksrevisionsverket: Som nämnts har beredningen själv framhållit att det föreslagna ersättningssystemet, i den del som rör självriskerna, kommer att innebära regler som är mer komplicerade än de nuvarande. RRV anser därför att man bör överväga om inte reglerna för den särskilda självriskerna bör kunna förenklas. Med hänsyn till de administrativa kostnaderna för såväl skadevärdering som prövning av skadeärendet bör vidare enligt RRV:s mening den allmänna självriskerna höjas till 1 000 kr.

2.3 Lantbruksstyrelsen: Lantbruksstyrelsen tillstyrker i princip de föreslagna åtgärderna.

Beträffande självrisk är den allmänna självriskerna enligt styrelsens mening väl lämpad som ett uttryck för principen att var och en bör tåla ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av vilt. Den allmänna självriskerna har föreslagits vara en viss procent av normskördevärdet per ha för havre i resp. län. Det har även föreslagits att beloppet skulle avrundas för att förenkla tillämpningen. Enligt lantbruksstyrelsens mening bör beloppet avrundas till närmaste tiotal kronor vilket förhållande även bör anges i författningstexten.

— — —

Beredningen har angivit att potatis i vissa områden bör medräknas bland de skadekänsliga grödorna. Syftet med den särskilda självriskerna är, som tidigare angivits, bl. a. att påverka företagaren till förebyggande åtgärder genom ett ur skadesynpunkt lämpligare grödval. Enligt styrelsens mening är anpassningsmöjligheterna här av olika skäl mycket liten. Styrelsen anser att på grund härav skall potatis ej ingå bland de grödor där särskild självrisk beräknas.

För att undvika missförstånd torde det vara lämpligt att komplettera författningstexten avseende de skadekänsliga grödorna med blandsäd med havre.

— — —

Den allmänna självriskerna för trädgårdsföretag bör vad gäller anpassning till kostnadsutvecklingen vara utformad på samma sätt som för jordbruksföretag. Självriskbeloppet per ha bör här kunna sättas till fem gånger det belopp som gäller för åker.

2.4 Skogsstyrelsen: Beträffande reglerna för ersättning för skada på jordbruks- och trädgårdsgrödor har skogsstyrelsen inga direkta invändningar. Styrelsen vill dock framhålla att man bör sträva efter att få tillämpningen så enkel som möjligt. Det förefaller som om de framlagda förslagen är i någon mån för detaljerade.

I fråga om ersättning till skogsbruket för skada på skog har skogsstyrelsen samma uppfattning som beredningen, nämligen att generella ersättningar inte bör utgå eftersom älgen kan sägas vara en del av skogsbruket. Sådana ersättningar skulle sannolikt bli mycket komplicerade att beräkna och administrera. En förutsättning för att kunna undvika sådana generella ersättningar är dock att man snart når målet att nedbringa älgstammen till skälig nivå.

2.5 Statens naturvårdsverk: Verket har ej något att erinra mot den föreslagna utformningen av självriskan. Verket delar vidare beredningens mening om självriskens omfattning. — — —

Naturvårdsverket vill påpeka att även om det föreslagna självrisksystemet förefaller att vara ganska komplicerat torde det inte vara svårt att tillämpa i praktiken. — — —

2.6 Domänverket: — — — Utan att ta ställning till ersättningens storlek tillstyrker domänverket att nytt ersättningssystem införs i enlighet med beredningens förslag.

2.7 Länsstyrelsernas organisationsnämnd: För länsstyrelsernas del innehåller förslaget ett bättre system för att beräkna skadeersättning. Länsstyrelsernas organisationsnämnd tillstyrker förslaget i den delen.

2.8 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen anser beredningens motiv för ändrade självriskregler väl underbyggda och godtar förslaget i princip. Nivån på självriskan kan emellertid ifrågasättas. Erfarenheterna från skadorna av kronhjort i Malmöhus län är, att de i stor utsträckning återkommer år efter år till samma platser. De sammanlagda självriskbeloppen kan därför bli betydande för enskilda jordbrukare — både i procent och kronor. Detta måste beaktas vid val av nivåalternativ samt då jämförelse göres med skördeskadeskyddets självrisker. Eventuellt kunde en reducerad självrisk tillämpas vid återkommande skada inom t. ex. tre år. Inom det s. k. försöksreservatet för kronhjort bör dock nuvarande regler fortsätta att gälla. Dessa regler kan också utan olägenhet omfatta skador av älg och dovhjort. De av beredningen föreslagna ersättningsreglerna skulle innebära en påtaglig skärpning av ersättningsreglerna inom reservatet och medföra att enskilda jordbrukare härigenom skulle få bära en oskäligt stor andel av kostnaderna för en skyddsvärd djurart. Länsstyrelsen har emellertid inget att erinra mot förslaget att självriskan höjs till 500 kr.

2.9 Länsstyrelsen i Blekinge län: Beredningen har föreslagit att skador förorsakade av kronvilt och dovvilt på jordbruks- och trädgårdsgröda i ersättningshänseende jämställs med skador orsakade av älg. Detta är en för länets vidkommande angelägen förbättring av nuvarande regler. Länsstyrelsen anser att med hänsyn till bl. a. småjordbrukare med stor andel skog i företaget bör ersättning för skador utgå även till jordbruksföretag som omfattar mindre än 2 ha åker. Det av beredningen föreslagna självrisksystemet innebär att fastigheter på mer än 60 ha åker måste tåla ganska

stora skador utan ersättning. Med hänsyn härtill kan det enligt länsstyrelsens mening inte finnas något att erinra mot att den övre arealgränsen för rätten att erhålla ersättning slopas.

Det av beredningen föreslagna självrisksystemet vid skador på gröda har betydande fördelar. Bland dessa vill länsstyrelsen särskilt framhålla att självrisk och ersättning anpassas till den skadade grödans skördevärde samt att felskattningar i fråga om skördeutfall och skadans omfattning i viss utsträckning automatiskt korrigeras. Den största nackdelen – den något komplicerade matematiska operation som erfordras vid beräkningen – kan därför accepteras. Vid valet mellan de av beredningen föreslagna självrisknivåerna förordar länsstyrelsen alternativ 2 eller 3. Länsstyrelsen föreslår vidare att den i 9 § förslaget till förordning lägsta fasta självrisknivån 500 kr. ändras till 300 kr.

2.10 Länsstyrelsen i Kristianstads län: – – – Det föreslagna systemet har såvitt länsstyrelsen kan bedöma flera fördelar framför nuvarande bestämmelser. Dock är länsstyrelsen i likhet med lantbruksnämnden mycket tveksam om den utökade självrisk – kallad grödsjälvrisk – som beredningen föreslår för särskilt beteskänsliga grödor verkligen skulle få avsedd styrande effekt vid brukarens val av växtodling. Det kan därför finnas anledning att nöja sig med att ha en allmän självrisk, vilket också skulle göra ersättningssystemet lättare att tillämpa.

2.11 Länsstyrelsen i Kalmar län: Länsstyrelsen tillstyrker beredningens förslag om nya regler för självrisk, slopad övre arealgräns och att samma ersättningsregler för älg-, kronvilt- och dovviltsskador införes, men anser samtidigt att beräkningsgrunderna för självrisk – såväl allmän som särskild – är onödigt krångliga. Enklare regler i detta avseende förordras därför.

2.12 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen anser dock i likhet med vad som framförts i samtliga de remissyttranden där frågan berörts att det föreslagna självrisksystemet inte kan godtas. Förslaget har konstruerats så att hänsyn tas till ett stort antal faktorer såsom jordbrukets totala åkerareal och areal med skadad gröda, normalskördevärdet per ha för havre i länet, värdet per ha av olika grödor i oskadat skick och totalvärdet på brukningsenheten av särskilt beteskänsliga grödor i oskadat skick. Efter en summering och jämförelse mellan olika procenttal av dessa värden erhålls självrisken för den enskilde skadedrabbade odlaren. Alla dessa faktorer är i och för sig relevanta för en rättvis bedömning av självrisk. Samtidigt har det föreslagna systemet dock blivit så vida mer komplicerat än det nuvarande att det härigenom kan medföra risk för felaktig tillämpning och orättvisor. I motsats till beredningen bedömer länsstyrelsen att den skadehotade har mycket små möjligheter att beräkna hur stor del av skadan han själv får bära. Risken är stor att han kommer att se de föreslagna reglerna som en del av ett ökat krångel i samhället. Handläggningen enligt de nya reglerna kommer att medföra ökad arbetsbelastning för både de gode männen och länsstyrelserna, även om antalet ärenden skulle minska. Länsstyrelsen avstyrker därför att ersättningsreglerna konstrueras enligt den föreslagna principen med allmän självrisk och grödsjälvrisk. Förslagsvis skulle i stället självriskerna kunna anges som en viss procent av värdet av de beteskänsliga grödorna. Denna regel skulle kunna kompletteras med en bestämmelse om en viss minsta självrisk. Om

självriskens konstrueras på detta sätt blir den lätt att beräkna för odlaren och handläggningen förenklas hos länsstyrelsen. Administrationskostnaderna blir därigenom lägre. Med en rimligt hög självrisk kvarstår likväl fortfarande motivet för odlaren att vidta skadeförebyggande åtgärder.

Om de av beredningen framlagda principerna för beräkning av allmän självrisk och grödsjälvrisk trots det sagda läggs till grund för nya ersättningsbestämmelser, anser länsstyrelsen att procenttalen bör vara de som framgår av beredningens alternativ 3. Länsstyrelsen anser liksom de myndigheter som länsstyrelsen hört i ärendet att de andra alternativen ger alltför höga självrisker.

2.13 Länsstyrelsen i Älvsborgs län: — — — Den allmänna självriskens bör tillräckligt motivera mindre beteskänsliga grödor. Förslaget om den särskilda självriskens — grödsjälvriskens — innebär också att självrisksystemet skulle bli onödigt komplicerat. Detta system bör utformas på så sätt att självriskens kan beräknas utan svårigheter. Självriskens storlek bör anpassas till beräknade ersättningsutbetalningar så att älgavgifterna inte behöver avsevärt höjas. Ersättning bör kunna utgå även för skada som innefattas av självriskbeloppet om särskilda skäl föreligger.

2.14 Länsstyrelsen i Kronobergs län: — — — Länsstyrelsen anser under alla förhållanden beredningens förslag om beräkning av grödsjälvrisk alltför komplicerat. Systemet medför ett icke ringa merarbete för länsstyrelsen vid framräkningen av ersättningsbeloppen. Det måste också vara ett berättigat krav från den skadelidandes sida att på ett enkelt sätt kunna kontrollera framräknat självriskbelopp. Länsstyrelsen kan därför inte godtaga förslaget uträkningssystem. Ej heller kan länsstyrelsen av samma skäl som länsstyrelsen redovisat ovan beträffande beräkning av den allmänna självriskens acceptera föreslagna procentsatser. Länsstyrelsen vill i stället föreslå att grödsjälvriskens fastställas till 10% av skadevärdet samt att såväl allmän som särskild självrisk skall uttagas.

2.15 Länsstyrelsen i Hallands län: — — — Länsstyrelsen vill i detta sammanhang även ifrågasätta om inte enbart en högre allmän självrisk kan få tillräckligt styrande effekt. Mindre beteskänsliga grödor ger ju mindre skadefrekvens och blir av den anledningen mera ekonomiska att odla än beteskänsliga. Om särskilda grödsjälvrisker införes bör reglerna härom i vart fall förenklas. Ersättningsbestämmelserna bör inte vara krångligare än att den skadelidande själv skall ha praktisk möjlighet att räkna ut ersättningens omfattning.

2.16 Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Det föreslagna självrisksystemet med två olika typer av självrisker synes beträffande jordbruksföretag vara så komplicerat, att direkta svårigheter torde föreligga för den enskilde företagaren att räkna fram den tillämpliga självriskens. Därigenom begränsas också den enskildes företagarens möjligheter att själv avgöra hur stora insatser, som kan vara motiverade ur ekonomisk synvinkel för att förebygga viltskador. Med hänsyn härtill är det angeläget att principerna för beräkning av självriskens görs så enkla och entydiga som möjligt.

Frågan om s. k. särskild självrisk för vissa grödor är intressant, men kan i vissa områden till följd av speciella mark- eller klimatförhållanden medföra påtvingat höga självrisker. Länsstyrelsen ställer sig därför tveksam till systemet med den särskilda självriskens för skada i jordbruksföretag. I

stället bör beräkningen av självrisk i princip ske på det sätt som föreslas för den allmänna självrisk. Beräkningsförfarandet kan då förenklas samtidigt som självrisk sätts så hög, att företagaren ändå strävar efter att om möjligt välja mindre betningskänsliga grödor. — — —

2.17 Länsstyrelsen i Örebro län: — — — Ett mindre komplicerat beräkningssystem vore dock önskvärt, t. ex. viss procent av skadevärdet, när detta överstiger ett grundbelopp (minsta självrisk). Det vällovliga syftet att stimulera till förebyggande åtgärder stöter troligen på alltför stora svårigheter i praktiken. Ett system med sådana intentioner synes bli antingen svåradministrerat eller alltför schablonmässigt och därmed orättvist.

2.18 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen tillstyrker att det nu gällande självriskbeloppet för skador förorsakade av älg ändras. En högre självrisk medför bl. a. att ersättning inte kommer att utgå för mindre skador där kostnaden för själva handläggningen överstiger skadornas storlek. Härigenom kan man säkerställa att medel finns för de angelägna ersättningsfallen. Genom självrisk regleras emellertid storleken av de skador som den enskilde markägaren får tåla. Det av beredningen föreslagna sättet för beräkning av självrisk synes medföra att ersättningen i det enskilda fallet blir väsentligt mindre än f. n. Enligt länsstyrelsens mening är det inte önskvärt att jägare och jordbrukare ensamma får tåla skadegörelse i allt större omfattning. Självrisk vid skador förorsakade av älg bör därför i vart fall beräknas efter lägre procentsatser än det av beredningen föreslagna alternativet (alternativ 1 s. 131). I övrigt tillstyrker länsstyrelsen det föreslagna systemet för ersättning för viltskador.

2.19 Länsstyrelsen i Värmlands län: I likhet med beredningen anser länsstyrelsen att det i betänkandet föreslagna självrisksystemet, innefattande dels en allmän självrisk och dels en grödsjälvrisk, är en lämplig konstruktion. Länsstyrelsen vill dock understryka det angelägna i att den skadesökande genom utförliga tillämpningsanvisningar ges möjlighet att beräkna, dels hur stor del av skadevärdet han själv kommer att bära, dels om överhuvudtaget ersättning kommer att utgå. Risk föreligger annars att småskador anmäls där ersättningen till värderingsmannen överstiger värdet av hela skadan.

2.20 Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen anser att beräkningarna av självrisk är onödigt komplicerade och att systemet bör förenklas. Bestämmelserna om den särskilda självrisk får dessutom anses ottydligt utformade och svårförståeliga för allmänheten.

Mot bestämmelserna i och för sig om självrisk vid skada i trädgårdsföretag har länsstyrelsen inte något att erinra, men vill dock föreslå att självrisk lägges på en lägre nivå.

2.21 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: — — — Länsstyrelsen är emellertid tveksam om den höjning av självrisk som de föreslagna reglerna innebär kan anses motiverad i nuvarande läge med en stor älgstam, som ger en avsevärd ekonomisk avkastning. Vidare borde det föreslagna systemet för beräkning av självrisk kunna förenklas.

2.22 Länsstyrelsen i Västernorrlands län: — — — Det självrisksystem som beredningen föreslagit synes dock något komplicerat till sin uppläggning och kan upplevas som krångligt av en enskild skadelidande. — — —

2.23 Länsstyrelsen i Jämtlands län: — — — Länsstyrelsen ifrågasätter om inte de fördelar som beredningen anser vara förenade med det föreslagna systemet i huvudsak kan åstadkommas med enklare regler. Atminstone förefaller reglerna om beräkning av särskild självrisk för skada på beteskänsliga grödor alltför komplicerade. Denna självrisk bör, i likhet med vad som föreslagits för skada i trädgårdsföretag, kunna beräknas enbart i procent av skadans värde.

2.24 Länsstyrelsen i Norrbottens län: — — — beräkningsreglerna är så krångliga att de inte är praktiskt användbara. Länsstyrelsen får därför föreslå att beredningens förslag om nya regler för självrisk inte kommer till genomförande.

Länsstyrelsen föreslår i stället att ett enhetligt självriskbelopp fastställs för alla jordbruksföretag. Alternativt kan länsstyrelsen tänka sig en självrisk som utgör en viss procent av skadevärdet i det enskilda fallet dock lägst förslagsvis 500 kr. Härigenom skulle man uppnå ett enkelt beräkningssätt för självrisken samtidigt som jordbrukarna skulle stimuleras till att vidta åtgärder i förebyggande syfte mot älgskador.

2.25 Lantbrukarnas riksförbund: — — — Systemet får emellertid sådana effekter att produktionsvillkoren starkt försämrats. Förslaget innebär vidare en omfördelning vilket innebär att mindre arealer med beteskänsliga grödor får en mycket hög självrisk medan större arealer kan få ersättning då arealgränsen borttagits. — — —

— — — Beträktat som en helhet får systemet sådana negativa effekter att självrisken utformad enligt beredningens förslag ej under några omständigheter kan tillstyrkas. Dessutom bör ställas stora krav på att ersättningssystemet är enkelt utformat.

2.26 Trädgårdsnäringsens riksförbund: — — — Vad beträffar förslaget till nytt självrisksystem för den yrkesmässiga trädgårdsodlingen anser förbundet i likhet med beredningen att ersättning för skada på trädgårdsodling endast bör utgå, då företaget omfattar minst 200 m² under glas eller plast eller minst 2 500 m² frilandsareal. Den föreslagna självrisknivån är emellertid alldeles för hög med tanke på de begränsade möjligheter, som de enskilda odlarna har att förhindra viltskador. Som förbundet också tidigare påpekat, kan vid upprepade skadetillfällen de föreslagna självriskerna slå mycket hårt.

2.27 Föreningen Sveriges jordbruksarrendatorer: SJA avvisar det föreslagna självrisksystemet som dels bygger på tålighetsprincip och dels på möjligheten att välja gröda. Utredningens resonemang om valmöjligheterna förefaller ytterligt teoretiska. Jordart, växtföljd, årsmån samt eget föderbehov styr lantbrukarens produktion. En anpassning med hänsyn till vilttillgång skulle avsevärt försvåra växtodlingsplaneringen och betyda ekonomiskt bortfall i lantbruksföretaget.

— — —
SJA accepterar ett självrisksystem men på en betydligt lägre nivå än vad beredningen föreslår. Självrisken behöver inte läggas på en högre nivå än vad som behövs för att avhålla från okynnesanspråk, förslagsvis 500 kr. — — —

— — —
Om ett lagförslag rörande självrisken, mot förmodan, skulle läggas enligt

utredningens modell krävs därför särbestämmelser för jordbruksarrendatorer som saknar jakträtt.

2.28 Svenska jägareförbundet: Även om Svenska jägareförbundet, som varit representerat i Äskagruppen, vilken arbetat fram det av beredningen föreslagna självrisksystemet, finner att kritiken och farhågorna kring systemet delvis är överbetonade, anser förbundet att reglerna om självrisken bör bli föremål för ytterligare utredningar och överväganden. Särskilt vill förbundet trycka på önskemålet om förenklade regler för att bl. a. underlätta administrationen. Under tiden anser förbundet att nu föreslagna regler bör tillämpas. — — —

2.29 Jägarnas Riksförbund — Landsbygdens jägare: Angående regler för ersättning av viltskador är det önskvärt att dessa till sin utformning är enkla och okomplicerade. Det är angeläget att den enskilde jordbrukaren som drabbas av viltskador skall ha reella möjligheter att bedöma sin egen skadesituation. — — —

— — — Att under sådana förhållanden göra självrisken beroende av brukningsenhetens totala växtodlingsval är ej relevant. Förslaget om särskild grödsjälvrisk bör utgå.

3 Ersättning för skador i vissa fall

Beredningens förslag om ersättning i vissa fall för skador av djur (21–23 §§) godtas av huvuddelen remissinstanser. Vissa remissinstanser framhåller dock det angelägna i att ersättning för skada på skog av älg i vissa fall bör kunna komma i fråga.

Förslaget om borttagande av 16 § första stycket jaktstadgan har inte mött någon invändning från remissinstanserna.

3.1 Kammarrätten i Sundsvall: Även om det inte blir möjligt att ersätta skogsskador enligt generella regler av det slag som föreslagits beträffande skador på grödor, kan det finnas anledning att vid tillämpningen av reglerna om ersättning för skador i vissa fall (21–23 §§ i förslaget till förordningen) ge ersättning för skador på skog i större utsträckning än beredningen har tänkt sig och nuvarande praxis medger. I sammanhanget kan påpekas att det förhållandet att skogsskador enligt beredningen skall ersättas endast i särskilda fall kan få till följd att medel ur skogslänens älgskadefonder — där skador på grödor är ett mindre framträdande problem — kan komma att överföras till den gemensamma regleringsfonden i alltför stor utsträckning.

3.2 Lantbruksstyrelsen: Lantbruksstyrelsen instämmer i stort med beredningens principer och förslag när det gäller ersättning på grund av skador av andra djurslag. Eftersom skadorna lokalt kan bli mycket omfattande anser dock styrelsen att man ej får vara alltför restriktiv vid bedömningen av möjligheten till bidrag till skadeförebyggande åtgärder eller ersättning.

3.3 Skogsstyrelsen: — — — skada på skog — — —. I likhet med bered-

ningen anser skogsstyrelsen att svåra lokala skador – sådana kan som bekant uppträda även vid en "normal" älgtäthet och drabba vissa markägare hårt – bör kunna ersättas.

Ersättningsmöjligheterna bör dock begränsas till dels de fall där plant- eller ungskog skadats så svårt att omplantering av hela eller delar av bestånd måste ske enligt 5 § skogsvårdslagen (1979: 429) och dels då skadan orsakat väsentlig nedsättning av tillväxt och kvalitet. Frågan om ersättning i dessa fall kan lämpligen prövas av skogsvårdsstyrelsen.

Beträffande skador på fröplantager har skogsstyrelsen den bestämda uppfattningen att dessa skall ersättas enligt de regler som kommer att gälla för skador på trädgårdsodlingar.

3.4 Fiskeristyrelsen: Skador på fisket orsakade av säl är väl dokumenterade i olika sammanhang. Även om sälstammen minskat kan de skador sälen orsakar i enskilda fall vara allvarliga. Den allmänna jakttiden för säl är slopad och det finns knappast någon praktisk möjlighet att vidtaga skadeförebyggande åtgärder. Om det är ett samhällsintresse att sälen bevaras och även ökar i antal bör därför sälskador på fisket ersättas med allmänna medel.

Fiskeristyrelsen tillstyrker beredningens förslag att regeringen prövar ersättningsanspråk efter skadevärdering utförd av länsstyrelsen. Vid värderingen kan därvid yttrande från länets fiskenämnad inhämtas.

Ansamling av skarv på vissa lokaler t. ex. på Svartö i Kalmar län har medfört betydande olägenheter för fisket, framför allt genom att det stora antalet fåglar har hårt beskattat fiskbeståndet. Det är därför angeläget att berörda yrkesfiskare kan erhålla ersättning för dessa skador.

— — —

Skadeförebyggande åtgärder för fiskodlingsverksamhet, där dessa sker genom täckning av nät, är mycket dyrbara. Beredningen framhåller att samhällets stöd kan lämnas genom bl. a. till inköp av material och även genom att arbetskraft ställs till förfogande. Fiskeristyrelsen anser det oskäligt att fiskodlaren själv skall svara för kostnaden för dessa åtgärder, då skadan oftast orsakas av sådana arter som det finns ett samhällsintresse att bevara. Allmänna medel bör därför anvisas för att täcka kostnader för skadeförebyggande åtgärder liksom att det även bör anvisas lämpliga administrativa vägar för att arbetskraft kan ställas till förfogande t. ex. genom beredskapsarbete. — — —

3.5 Statens naturvårdsverk: Verket är i likhet med beredningen emot inrättandet av en sälskadefond. Sälarna i Östersjön är i dag färre än någonsin och allt tyder på fortsatt nedgång. Skadegörelsen måste rimligen stå i proportion till sälstammens ringa storlek och måste därför vara marginell. — — —

3.6 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — Älgskador på skogliga försök har på senare år blivit mycket besvärande i vissa fall. Den enda möjlighet som föreligger att effektivt avvärja dessa skador är att hägna försöksytorna vilket dock är mycket dyrbart och i allmänhet ej kan bäras av enskilda försök. Här borde finnas en klart uttalad möjlighet att erhålla bidrag från älgskademedel för förebyggande av dessa skador.

3.7 Länsstyrelsen i Gotlands län: Beredningen förordar att skadelidande kan erhålla ersättning efter särskild framställning till regeringen. Länssty-

relsen föreslår dock mot bakgrund av vunna erfarenheter beträffande gäsbetesskador att på Gotland försöksvis skadereglering får ske genom länsstyrelsens försorg med för detta ändamål särskilt angivna medel under en femårsperiod där ovannämnda metoder tillämpas. Anspråk på ersättning för skada på åkermark vid användning för stråsådesodling bör dock enligt länsstyrelsens uppfattning fortfarande avgöras av regeringen. Länsstyrelsen bör som beredningen föreslår vara den regionalt ansvariga instansen för skadevärdering.

3.8 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: — — — Däremot kan sälen orsaka skador på fiskredskap. För dessa skador bör naturligtvis ersättningsmöjligheter finnas och det kan ifrågasättas om det inte vore motiverat med generösare ersättningsprinciper än som hittills tillämpats (se betänkandet s. 150). Samhället har även ett övergripande ansvar för att sälbeståndet hålls på en sådan nivå att den i och för sig eftersträvansvärt starka och livskraftiga sälstammen inte ökar i sådan grad att kustfisket inom stora områden avsevärt försvåras.

3.9 Länsstyrelsen i Jönköpings län: Länsstyrelsen vill i sammanhanget betona vikten av att ersättningsfrågan bedöms generöst i de situationer, då en skogsodling helt måste göras om på grund av viltskador.

3.10 Länsstyrelsen i Stockholms län: Beträffande övriga viltskador orsakade av t. ex. vildsvin, säl, bäver, gäss bör enligt länsstyrelsens mening viss möjlighet finnas till ekonomisk ersättning efter särskild framställning till regeringen. Villkor för ersättning bör vara att skadan är betydande och att den skadelidande vidtagit rimliga skadeförebyggande åtgärder.

3.11 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Licensområdena består inom Kopparbergs län i stor utsträckning av ett stort antal mindre fastigheter. Ägarna av dessa fastigheter har i många fall små möjligheter att påverka beskattningen av älgstammen för att därigenom minska eventuell skadegörelse på sin skogsmark. En skada som givetvis kan inträffa på grund av lokala förhållanden även i de fall licenstilldelningen helt utnyttjas. I dessa fall synes det lika rimligt att skogsägaren får gottgörelse för skada på sin skogsmark som att jordbrukaren får ersättning för skada på grödan.

3.12 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen noterar med tillfredsställelse att beredningen föreslagit vissa ersättningsmöjligheter för älgskador på skog. Denna fråga är särskilt viktig för de nordligaste länen där älgvandringar gör att skogsägare lokalt kan drabbas av mycket svåra skador. Eftersom dessa skador företrädesvis uppkommer under vinterhalvåret och då orsakas av älgar som under jakttid befinner sig på helt andra områden finns inga möjligheter för den skadelidande markägaren att erhålla kompensation genom jakt. Enligt länsstyrelsens mening är det därför av största vikt att denna skadetyper ersätts i någon form.

3.13 Länsstyrelsen i Jämtlands län: Som framhållits förekommer praktiskt taget inga älgskador i jordbruket inom Jämtlands län. Älgskador på skog förekommer däremot i betydande omfattning inom vissa delar av länet och tenderar att öka i omfattning. Detta gäller främst inom områden där koncentration av älg förekommer under vintern. Som beredningen anfört samlas, genom de årliga älgvandringarna mellan sommar- och vin-

terbeteslanden i Norrland, älgar från vidsträckta sommarbetesområden vintertid till begränsade och ofta skadekänsliga tallskogsområden. Detta leder till att skogsägare med relativt små markinnehav kan drabbas svårt. Eftersom älgen inte finns på dessa marker under jakttiden har markägaren inte möjlighet att reglera stammen genom jakt.

På grund av det nu anförda, och med hänsyn till vad som anförts ovan under rubriken "Älgskadefonderna, avgifter m. m.", är det angeläget för länets del att bestämmelser om generell ersättning för betningsskador på skog införes så snabbt som möjligt. Beslut om ersättningar ur älgskadefonderna för sådana skador bör fattas av resp. länsstyrelse. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang även understryka vikten av att man i pågående undersökningar om betningsskador på skog beaktar problemen kring de omfattande älgvandringarna.

3.14 Länsstyrelsen i Norrbottens län: En kraftig vinterstam av älg kommer att medföra betesskador som totalt sett bör kunna inrymmas i det skogliga markutnyttjandet men kan drabba markägare mycket olika. Utan ersättningsmöjligheter kan lokala skador medföra bl. a. icke önskvärda kompensationshöjningar av arrendeavgifter och avvaktande hållning till intensiv skogsvård.

Beredningens förslag till ersättning i vissa fall hälsas därför med tillfredsställelse. Det synes dock onödigt att ersättningen skall avgöras på regeringsnivå. Utformning av generella anvisningar, utbildning av värderingsmän och en normerande uppföljningsverksamhet borde vara tillräckliga hjälpmedel för att direkt lägga ersättningsbesluten på länsnivå.

3.15 Lantbrukarnas riksförbund: LRF menar att enskilda markägare med stöd av nuvarande erfarenheter har mycket begränsade möjligheter att med jaktliga eller skogsvårdsåtgärder undvika lokalt svåra skador av klövvilt. — — —

LRF anser emellertid att det redan nu också i skogsbruket bör tillskapas en reell möjlighet att få ersättning för nu förekommande skador. — — —

Gäss, grävling, bäver och säl tillhör de djurslag som ligger utanför ersättningssystemet. Skadorna kan lokalt ha stor omfattning. Det bör enligt LRF:s uppfattning föranleda länsvisa insatser för ett smidigt ersättningssystem. I de län där dessa skador har en större omfattning bör därför en skadereglerande grupp tillsättas, som får till uppgift att både administrera ersättningsanspråken och ersättningarnas utbetalande. Beredningens förslag om en utredning som grund för regeringens ställningstaganden finner LRF alltför tungrovt med hänsyn till den omfattande skada som lokalt kan förekomma.

3.16 Sveriges skogsägareföreningars riksförbund: SSR anser emellertid att det redan nu också i skogsbruket bör tillskapas generella bestämmelser om ersättning för viltskador på skog.

Framställning om ersättning för klövviltsskador på skog borde liksom i fråga om jordbruksgrödor kunna göras till länsstyrelsen. Skogsvårdsstyrelsen i länet skulle som expertorgan få ansvaret för den, i jämförelse med jordbrukssidan, mer krävande skadevärderingen.

3.17 Svenska jägareförbundet: — — — sälstammarna — — —. Med hänsyn till risken för en betungande administration och de svårigheter som föreligger att korrekt bedöma inträffade skador delar Svenska jägareförbundet beredningens uppfattning att någon särskild sälskadefond ej bör inrättas. Däremot bör i särskilda fall de yrkesfiskare som åsamkats så betydande ekonomiska förluster genom sälskador, att det är uppenbart oskäligt att de själva skall svara för kostnaden, kunna få ersättning efter framställning till regeringen. — — —

Svenska jägareförbundet finner det lämpligt införa en bestämmelse av mera allmänt innehåll, som innebär att ersättning eller bidrag till skadeförebyggande åtgärder kan lämnas om det är uppenbart oskäligt att den skadelidande själv svarar för hela den kostnad skadan eller de förebyggande åtgärderna orsakar.

3.18 Sveriges fiskares riksförbund: Den största skadan på fiskbestånd och redskap åstadkommer sälen. Särskilt på västkusten har problemen fått en ökad omfattning i takt med de kraftigt ökande sälbestånden.

Sveriges fiskares riksförbund anser att en decimering och noggrann kontroll av sälstammen är nödvändig. Dessa åtgärder är dock icke tillräckliga, utan de bör kompletteras med en sälskadefond.

3.19 Svenska ostkustfiskarens centralförbund: — — — sälskadefond — — —. SOC ansluter sig principiellt till den senaste skisserade modellen men ifrågasätter om inte berörda medel (sälskadefonden) borde ställas till fiskeristyrelsens förfogande och utbetalas på förslag av fiskenämnderna i berörda län. Därvid kan uppkommande skador värderas av resp. fiskerikon konsulenter.

3.20 Svenska västkustfiskarnas centralförbund: — — — Utan tvekan skulle en decimering av sälstammen vara nödvändig med tanke på de skador sälen förorsakar det kustnära fisket. Om detta i dagsläget ej går att genomföra är det ytterst angeläget att en sälskadefond snarast inrättas, ur vilken skadelidande fiskare kan få ersättning av statsmedel för förlorad fångst och förstörda redskap.

4 Administration, kostnader och finansiering m. m.

Frågan om älgskadefondernas framtida ställning har väckt stort intresse. Remissutfallet pekar på ett brett önskemål om att fonderna får en mer decentraliserad ställning än i dag och att älgavgifterna mer kommer de egna länen till godo.

4.1 Kammarrätten i Sundsvall: Kammarrätten anser det böra övervägas att låta frågor om ersättning och bidrag enligt 21 § i första hand prövas av naturvårdsverket, varvid besvär över verkets beslut självfallet skall kunna anföras hos regeringen. En sådan kompetensfördelning är enligt kammarrättens mening förenad med betydande fördelar.

4.2 Kammarkollegiet: — — — jaktvårdsfonden — — —. Från de utgångspunkter kammarkollegiet närmast har att beakta föreligger därför inte

någon erinran mot beredningens förslag i denna del. Vad härefter gäller älgskaderegleringsfonden finner kollegiet beredningens förslag inte innebära någon nettoförsämring för älgskadefonderna. Detsamma bör då gälla den av kollegiet förvaltade älgskaderegleringsfonden. Kammarkollegiet har därför inte heller i den delen någon invändning mot beredningens förslag.

4.3 Lantbruksstyrelsen: I fråga om självrisknivån har tre olika självrisknivåer diskuterats. Enligt lantbruksstyrelsens mening måste den självrisknivå som fastställs i hög grad bli beroende av vilka åtgärder som vidtas för anpassning av älgstammen med hänsyn till växtodlingen och hur denna anpassning lyckas. Erhålls en tillfredsställande anpassning vilket innebär att älgstammen i skadekänsliga områden reduceras så att den genomsnittliga skadenivån blir acceptabel bör den föreslagna högsta nivån kunna accepteras. Det synes härvid nödvändigt att länsstyrelserna som har ansvaret för och reglerar avskjutningen även får fastställa älgavgifterna och därvid även får ta ansvaret för finansieringen av kostnaderna för skadorna i länet. Några andra åtgärder som i någon högre grad kan förväntas medverka till en bättre anpassning av älgstammen har enligt styrelsens mening inte presenterats. För det fall tillräckliga åtgärder för älgstammens anpassning med hänsyn till växtodlingen i olika delar av landet ej vidtas bör en lägre självrisknivå väljas. Nuvarande förhållanden i vissa delar av landet torde därvid motivera den lägsta av de tre presenterade nivåerna. Om nuvarande system bibehålls eller om det skapas en för hela landet gemensam älgskadefond är risken stor att anpassningen av älgstammen blir dålig och att allt fler brukningsenheter kommer att drabbas av skador samtidigt som skadorna i varje skadefall blir mer omfattande.

4.4 Statens naturvårdsverk: Verket har ej något att erinra mot en uppgift att meddela föreskrifter som föreslås (30 §) men är medvetet om det grannliga i denna uppgift mot bakgrund av det vaga underlag som ges för många frågors bedömning.

4.5 Domänverket: Domänverket biträder uppfattningen att det från praktisk synpunkt är lämpligt att det för ett län finns en gemensam fond för att reglera sådana skördeskador som inom länet orsakats av älg, kronvilt eller dovvilt. Vad gäller regleringsfonden vill dock domänverket framhålla att länsvisa överföringar av medel från älgskadefonder skall stå i viss proportion till resp. viltarts jaktbarhet inom ett län.

4.6 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — älgskadefondens framtida uppbyggnad — — —. Lantbruksuniversitetet vill dock redan nu förorda det alternativ som innebär länsanknutna, självbärande fonder.

4.7 Länsstyrelsen i Kristianstads län: Beslut av länsstyrelsen i ersättningsfrågor skall enligt beredningen kunna överklagas i kammarrätten. Med hänsyn till att länsstyrelsens beslut i frågor om ersättning för skador av klövvilt i vissa fall också kan komma att innefatta skälighetsbedömningar förordar länsstyrelsen regeringen som besvärinstans i dessa ärenden.

4.8 Länsstyrelsen i Kalmar län: Beredningen föreslår att länsstyrelsen genom regionala kurser skall bibringa värderingsmännen erforderliga kunskaper om värderingsarbetets genomförande. Länsstyrelsen föreslår, i lik-

het med lantbruksnämnden i Kalmar län, att den föreslagna utbildningen i sin helhet älägges lantbruksnämnden, som både har personal och erfarenhet av dylika frågeställningar.

4.9 Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Beredningen föreslår att älgskador på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar, som hittills, handläggs av länsstyrelserna medan ersättningar för skador av annat vilt prövas av regeringen. Länsstyrelserna föreslås dock vara regionalt ansvariga för viltskadevärderingarna och att utse värderingsmän. Länsstyrelsen förutsätter att visst ansvar för planering i förebyggande syfte kommer att åvila länsstyrelserna. Denna utökning av arbetsområdet torde kräva viss resursförstärkning. Vidare bör utredas förutsättningarna för en central utbildning av värderingsmännen.

4.10 Länsstyrelsen i Kronobergs län: Länsstyrelsen anser skäl f. n. inte föreligga att ändra nuvarande organisation. Införandet av en central älgskadefond synes medföra onödigt merarbete. Inte heller synes det lämpligt att länsstyrelsen själv fastställer älgavgiftens storlek med hänsyn till uppkomna ersättningsanspråk i länet.

4.11 Länsstyrelsen i Stockholms län: Enligt förslaget skall länsstyrelserna med hjälp av länsägdnämnderna och utsedda gode män handlägga ersättningsfrågor i samband med bl. a. älgskador på jordbruksgrödor.

Naturvårdsverket föreslås få uppdraget att efter samråd med lantbruksstyrelsen utarbeta värderingsanvisningar, medan länsstyrelserna åläggs utbildningsansvaret på regional nivå.

Länsstyrelsen framhåller vikten av att nämnda värderingsinstruktioner utarbetas snarast och görs entydiga och lättfattliga. Härigenom underlättas värderingsmännens arbete och risken minskar för omotiverade skillnader mellan länen, vad gäller älgskadornas och ersättningarnas storlek.

4.12 Länsstyrelsen i Uppsala län: Värdering av skadorna skall utföras av värderingsmän utsedda av länsstyrelsen. Det är angeläget att lättfattliga och entydiga tillämpningsanvisningar utfärdas som underlag för denna värdering. Likaså är det angeläget att värderingsmännen ges en ändamålsenlig utbildning.

4.13 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Avgifter till älgskadefond bör stanna inom resp. län. Regler som ger möjlighet att införa olika älgavgifter inom delar av län med avsevärda skillnader i älgtillgången bör utfärdas.

4.14 Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Frågan om överföringen av medel från älgskadefonden till regleringsfonden har påtalats av länsjaktvårdsföreningen. Enligt föreningens uppfattning, har nuvarande system inneburit en systematisk avtappning av medel från norrlandslänet till älgskadereglering i Syd- och Mellansverige. Liksom i fråga om ersättning för skördeskador/skogsskador i Norrland, instämmer länsstyrelsen i länsjaktvårdsföreningens åsikt att norrlandsmedel från älgskadefonden bör finna en norrlandsanknuten användning. Som skäl för detta kan från jaktlig synpunkt anföras norrlandslänens kärva "jaktklimat" med bl. a. lägre viltboniteter, ofta långa resavstånd och övriga förhållanden som höjer kringkostnaderna för jägarna. Det kan även nämnas att kostnaderna för anläggning och nyttjande av älghanor med de långa resavstånden skulle

motivera god användning för medel som nu överföres för sydligare ändamål. Här bör i stället de län, som ständigt redovisar underskott i sina länsälgskadefonder, uttaga maximal älgavgift till dess ekonomin i resp. älgskadefond är stabil. Medel från regleringsfonden bör anvisas endast till för hela landet gemensamma forsknings- och informationsåtgärder. Skall möjligheten kvarstå att från regleringsfonden överföra medel till länsälgskadefonder med underskott, bör enligt länsstyrelsens mening avsättningen från länen till regleringsfonden maximeras till 20% av influtna avgifter.

4.15 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Beredningen har diskuterat olika alternativ för älgskadefondernas organisation och förvaltning. Förslag avses läggas fram i huvudbetänkandet. Enligt länsstyrelsens mening är nuvarande organisation av älgskadefonderna otillfredsställande eftersom den del av influtna älgavgifter som överföres till den centrala fonden i stor utsträckning används för att täcka underskott hos länsälgskadefonder i andra delar av landet. Länsstyrelsen förordar därför en omorganisation av fonderna så att hela älgavgiften tillföres länsälgskadefonden. I samband därmed bör rätten att besluta om älgavgifternas storlek decentraliseras till länsstyrelserna. Fördelen med detta är dels att älgavgiftens storlek lättare kan anpassas till länsvisa förhållanden och dels att ökade möjligheter ges för länsstyrelsen att använda fondmedlen i enlighet med uppställda mål för älgvården i länet.

4.16 Länsstyrelsen i Jämtlands län: Beredningen förordar att nuvarande ordning beträffande älgskadefonderna, avgifter m. m. tills vidare behålls oförändrade.

Länsstyrelsen anser att nuvarande ordning bör ändras så snart som möjligt.

— — —

Älgskadefonderna bör användas för att komma till rätta med länets problem. Avgifterna bör därför differentieras så att varje län helt svarar för skadeersättningarna inom länet. Därutöver skall länsfonderna självfallet stå för viss del av kostnaderna för forskning, försöksverksamhet och information.

4.17 Länsstyrelsen i Norrbottens län: Beredningen diskuterar älgskadefonderna, dess organisation, avgifter m. m. och redovisar därvidlag två handlingsvägar som kan bli aktuella i beredningens kommande slutbetänkande. Av dessa två alternativ får länsstyrelsen i likhet med lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och länsjaktvårdsföreningen förorda b-alternativet. Genom den decentralisering av ansvar och beslutanderätt som b-alternativet förutsätter kan länsstyrelsen i samråd med älgnämnden och övriga berörda regionala organ planera älgstammen i länet och de kostnader denna för med sig. Avgiften till centrala älgfonden bör med hänsyn till fondens syfte som en utjämningsfaktor mellan länen fastställas av regeringen.

4.18 Trädgårdsnäringsens riksförbund: — — — Av stor vikt är att skadevärderingen blir enhetlig i hela landet och därför bör, som föreslås i utredningen, naturvårdsverket utfärda instruktioner för värderingsmännen.

4.19 Svenska jägareförbundet: Den ordning som i dag råder har skapat en situation där älgskademedel via den centrala regleringsfonden överföres

från län med ringa älgskador, företrädesvis i Norrland, till län i Syd- och Mellansverige, vars fonder inte är tillräckliga för att ersätta uppkommen skada. Av länsjaktvårdsföreningarna i Norrland, men också av föreningar i andra delar av landet, har förhållandena ansetts oacceptabla. Svenska jägareförbundet vill därför fästa all uppmärksamhet på problemet, så att detta blir föremål för en grundlig översyn när beredningen avger sitt huvudbetänkande. Tills vidare anser jägareförbundet att nu gällande avsättning till regleringsfonden skall utgöra en definitivt högsta gräns för central utdebitering ur länsälgskadefonderna. Svenska jägareförbundet anser det på sikt nödvändigt att en decentralisering sker av ansvar och beslutanderätt beträffande älgskadefonderna. — — —

— — —

Föreslagen uppdelning av ersättningsgilla viltskador till fyra olika finansieringsformer med hänsyn till de skadevållande arterna — allmänna medel, medel från jaktvårdsfonden, medel från älgskadefonderna och älgskaderegleringsfonden samt bidrag från berörda företag och organisationer — anser Svenska jägareförbundet i princip vara riktig.